

BIBELSKE AFHANDLINGER

Av prof. Carl Paul Caspari

VII. Træk af Jeremias's ydre og indre Liv.

Af Forelæsninger over Jeremias's Liv og hans Tids Historie.

Christiania, 1884.

I.

Jeremias's profetiske Forgjængere, baade de, som levede og virkede før Usias's og Jerobeam den Andens Tid og blot talte og handlede uden at optegne sine Spaadomme i særegne Skrifter, i Spaadomsbøger, og de, som levede fra denne Tid af og forfattede saadanne Skrifter, lode, hine i sit Liv, disse baade i dette og i sine Skrifter, en og anden Gang sin egen Person fremtræde, snart paa den Maade, at de lagde sine Sjælstilstande, f. Ex. sine Anfegtelser, for Dagen, snart saaledes, at de udtalte sine Følelser og Stemninger, f. Ex. sin Smerte over sit Folks Fordærvelse eller over de Straffedomme, som de saa komme over det.

Da Jesabel havde ladet sige *Elias*: "Saa gjøre Guderne mod mig, og saa blive de ved; paa denne Tid imorgen skal jeg gjøre med dit Liv, som der er gjort med hines Live (de Ba'alsprofeters, Elias havde ladet dræbe) saa tror Profeten, at han, fordi Dronningen tiltrods for, hvad der nylig var skeet paa Karmels Bjerg, tør tale, som hun gjør, med alt sit nidkjære Arbeide paa de frafaldne ti Stammers Omvendelse ikke har udrettet det Ringeste, at al hans Møie har været spildt, og han forlader derfor i stor Anfegtelse Israels Land og drager først til Berseba i Judariget for at frelse sit Liv og saa derfra videre ind i Ørkenen for i dens Ensomhed ganske at hengive sig til sin dybe, fortærende Kummer (1 Kgb. 19, 2. 3). Efterat han i Ørkenen er vandret en Dagsreise frem, ønsker han, træt af Vandringen og nær ved at forsmægte af Hunger og Tørst og dertil segnende under Anfegtelsens Byrde, at Herren maa lade ham dø: "Det er nok," siger han, "tag nu, Herre, min Sjæl, thi jeg er ikke bedre end mine Fædre" (1 Kgb. 19, 4). Og da han, paa en vidunderlig Maade styrket af Herren med Mad og Drikke, efter en firti Dages og Nætters Vandring har naaet det Sted, hvorhen han følte sig dreven, Gudsbjergets Horeb, og er gaaen ind i den samme Hule, hvori Herren engang i Fortiden havde vist Moses sin Herlighed (2 Mos. 33, 22), og Herren saa har spurgt ham, hvad han vilde her, kommer han frem med de Anfegtelsestanker, som bevægede hans Sjæl, idet han i en knurrende og bebreidende Tone svarer: "Jeg har været nidkjær for Herren, Zebaoths Gud; thi Israels Børn have forladt din Pagt, dine Altere have de nedbrudt, og dine Profeter have de dræbt med Sværdet, og jeg er alene tilbage, og de søge efter mit Liv for at tage det" (1 Kgb. 19, 10. 14).

"Det gjør *Jonas* saare ondt, og hans Vrede optændes", da han ser, at hans Ord om Ninives Undergang ikke er gaaet i Opfyldelse, og at altsaa Herren har handlet mod den hedenske Verdensstad ganske paa samme Vis, som han hidtil havde handlet mod Israel, at han bar

gjort Hedningeverdenen delagtig i Pagtesfolkets Prærogativ og derved antydet, at han fra nu af vil antage Hedningerne i Israels Sted, der havde forkastet ham. Ja, Profetens Mismod over, at Staden er bleven skaanet, er saa stort, at han ønsker sig Døden. "Og nu, Herre!" siger han, "tag dog min Sjæl fra mig; thi bedre er det mig at dø end at leve" (Jon.4, 1-3). Og da Herren har ladet den Busk, som paa hans Foranstaltning var vokset op over Jonas's Hoved for at give ham Skygge og derved fri ham fra hans Mismod, igjen visne og derefter et lummert Ostenveir komme og Solen stikke paa hans Hoved, bliver den i sin inderste Sjæl endnu forstemte Profet paany saa mismodig, at han anden Gang ønsker sig Døden og siger: "Bedre er det mig at dø end at leve", og paa Herrens Spørgsmaal, om hans Vrede medrette var optændt over Busken, svarer: "Medrette er min Vrede optændt indtil Døden" (Jon. 4, 8 f.).

Da Herren har vist *Amos* i to symbolske Billeder en Ødelæggelse af Israels Land ved Græshoppesværme og en Ødelæggelse baade af Hedningeverdenen og af Israel ved en mægtig Ild, den store Straffedom, som han vil lade komme over Pagtesfolket og over hele Folkeverdenen, saa beder Profeten, greben af Frygt for, at hans elskede Folk, ringe og svagt, som det var, skulde blive tilintetgjort ved Straffedommen, Herren to Gange om at forskaane det for dets Ringheds og Svagheds Skyld ("Herre, Herre, tilgiv dog! Hvorledes skal Jakob kunne bestaa? thi liden er han", "Herre, Herre, lad dog af! Hvorledes skal Jakob kunne bestaa? thi liden er han", Am. 7, 1 f. 4 f.).

Jesaias har forkyndt, at Menneskene til Straf for deres Hovmod, et Hovmod, som giver sig tilkjende i og ligger til Grund for Israels Hengivelse til den fremmede, verdslige, hedenske, falske Herlighed, skulle blive fornedrede paa den store Dommedag, der skal afslutte deres Historie. Til denne Forkyndelse føier han, oprørt af Menneskenes Hovmod, og idet hans Vilje er bleven ens med den guddommelige, det Ønske, at Herren ikke maatte tilgive dem, eller den Bøn, at Herren for at vise, at han er den Hellige, der ei lader Synden ustraffet, maatte fuldføre sin Dom over dem. "Og Mennesket bliver bøiet, og Manden ydmyget - og ei tilgive du dem!" Jes. 2, 20). - Da den samme Profet i den store Vision i Usias's Dødsaar, hvori han blev kaldet til sit profetiske Livs egentlige Opgave, den, at forhærde Israel ved sin Prædiken, af Guds egen Mund har fornummet den over al Maade skrækkelige Forhærdelsesdom over det, spørger han, fuld af inderlig Deltagelse for sit ulykkelige Folk og af Frygt for dets fuldkomne Undergang, bævende, hvor længe Forhærdelsen skulde vare ("Da sagde jeg: hvor længe, Herre?" Jes. 6, 11), et Spørgsmaal der tillige indesluttede en ydmyg Bøn om, at Herren dog ikke maatte lade Dommen vare til evig Tid, men sætte en Grændse for den. - I den dybe og tankerige Spaadom i Jes. 8,5 - 9,6, hvis Formaal er at styrke den lille Skare af Troende i Juda ved Belærelse, Formaning, Advarsel og fremforalt ved Trøst, for at den i den forestaaende mørke assyriske Trængselstid skal holde fast ved Guds Ord og ikke fortvivle, tilraaber *Jesaias*, efterat han har forkyndt, at den assyriske Verdenshær skal oversvømme hele Juda, saa det vil se ud, som om det var forbi med Forjettelsen om Immanuel eller Gud-med-os (Jes. 8, 8 sml. med 7, 14), fuld af den freidigste Tillid til, at Herren baade under disse og under alle Omstændigheder, endog de farligste og mest truende, vil opretholde sin Forjettelse, i jublende og triumferende Tone alle Verdens Folk de Ord: "Larmer, I Folkeslag! I skulle dog vorde forfærdede. Og hører alle I Jordens fjerne Lande! Omgjorder Eder, I skulle dog forfærdes; omgjorder Eder, I skulle dog forfærdes. Lægger Raad op, det skal dog gøres til Intet; taler et Ord, det skal dog ikke ske; thi med os er Gud" (Jes. 8, 9 f.). Og i den samme Spaadom erklærer Profeten sine Disciple, de Troende, at han i den Trængselstid, der nu staar for Døren, vil bie efter Herren og vente paa ham (Jes. 8, 17). - Endelig i Spaadommen over Skuedalen, d. e. Profetstaden Jerusalem, i Jes. 22, 1-14, udtaler han, efterat han i Aanden har seet Stadens sørgelige og forsmædelige Undergang, sin Smerte

over den i de Ord: ”Ser bort fra mig, jeg maa græde bitterlig; trænger ikke ind paa mig for at trøste mig over mit Folks Datters Ødelæggelse“ (Jes. 22, 4).

Micha har forkyndt de jødiske Store, som paa det Grusomste undertrykke de Fattige og Svage, at Herren ikke skal bønføre dem, naar de i den Nød, hvormed han vil hjemføge dem for deres Gjerninger, skulle raabe til ham. Oprørt over deres Færd, tilføier han til denne Forkyndelse det personlige Ønske, at Herren da maa unddrage dem sin Naade (”Da skulle de raabe til Herren, men han skal ikke svare dem; og hanskjule sit Ansigt for dem paa den Tid” Mich. 3, 4). - Den samme Profet klager med bitter Smerte over den almindelige Fordærvelse, som omgiver ham: ”Ve mig“, raaber han, ”thi mig er det gaet som ved Indsamling af Sommerfrugten, som ved Eftersankning efter Vinhøsten; der er ingen Drue til at spise, ingen tidlig Figen, som min Sjæl har Lyst til. Den Fromme er forsvunden af Jorden, og en Oprigtig blandt Menneskene gives der ikke; allesammen lure de efter Blod, jage, enhver sin Broder, med Garnet. - Den Bedste af dem er som en Tornebusk, den Oprigtige værre end en Tornehæk. - Tror ei paa en Ven, forlader Eder ei paa en Fortrolig; for hende, der ligger ved din Barm, vogte du din Munds Døre; thi Sønnen foragter Faderen, Datteren staar op imod sin Moder, Svigerdatteren imod sin Svigermoder; en Mands Fiender ere hans Husfolk“ (Mich. 7, 1-6).

Saaledes endelig ogsaa *Habakuk*. Han udøser først sin Klage for Herren over, at han endnu ikke har gjort det, hvormed Profeten saa ofte har anraabt ham, at han endnu ikke er skreden dømmende ind for at gjøre Ende paa den overvættes Ugudelighed, som hersker i det jødiske Land (”Hvor længe, Herre, har jeg ikke raabt, og du hører ikke! Jeg skriger til dig: Vold! og du frelser ikke. Hvi lader du mig skue Uret, og ser du paa Elendighed? Og Ødelæggelse og Vold ere for mit Ansigt, der er Kiv, og Trætte reiser sig. Derfor er Loven magtesløs, og Ret kommer ikke nogensinde frem; thi Ugudelige omringe den Retfærdige, derfor fremkommer Retten forventt” Hab. 1, 2-4). Og da Herren har svaret ham med at henvise til det skrækkelige Kaldæerfolk som til det Tugtens Ris, hvormed han snart vil straffe sit fordærvede Folk, falder Profeten i en ny, anden Anfegtelse. Han ængstes nemlig ved den Tanke, at Israel ganske vil gaa under i den Domstid, hvormed Herren har talt, da Strafferedskabet er et over al Maade barbarisk grusomt Folk, som behandler Menneskene, som om de vare umælende Dyr. Og denne Tanke driver ham til at udøse sit Hjerte for Herren i ny Klage eller, som han selv siger, Anke, en Anke, paa hvilken han længselsfuldt venter Svar af Herren (”Er du ei fra fordums Tid Herren, min Gud, min Hellige? - vi skulle ikke dø; Herre! til Dom har du sat det, og Klippe! til at tugte har du grundet det. Du, som er ren af Øine, saa du ikke kan se paa Ondt og ikke formaar at skue hen paa Elendighed, hvorfor skuer du Troløse, tier, medens den Ugudelige opsluger den, der er retfærdigere end han? Og du handler med Mennesker som med Havets Fiske, som med Krybet, der ingen Herre har! Dem alle trækker det op med Krog, samler dem i sit Vad og sanker dem i sit Garn; derfor glæder det sig og jubler. - Skal det derfor tømme sit Vad og bestandig slaa Folkefærd ihjel uden Skaansel?” Hab. 1, 12-11. 17). - Og i den Bøn, hvori Habakuk lyrisk, i Psalmeform, reproducerer Indholdet af de to første Kapitler af sin Bog, Kap. 3, udtaler han, at han er opfyldt med Frygt, fordi han skal vente først paa Herrens Dom over Israel gennem Kaldæerne og saa paa hans Dom over disse (”Herre, jeg har hørt Tidenden om dig, jeg frygter; Herre, din Gjerning, kald den i Aarenes Midte tillive, i Aarenes Midte kundgjøre du den, i Vrede komme du Forbarmelse ihu!” ”Jeg hørte det, da bævede mit Indre, ved Røsten dirrede mine Læber, der kommer Raaddenhed i mine Been, og paa mit Sted bæver jeg, fordi jeg rolig maa bie paa Nødens Dag, paa at der drager op mod Folket En, som skarevis skal angribe det” (Hab. 3, 2. 16).

Og som med de Profeter, som gik foran Jeremias, saa forholdt det sig ogsaa med dem, som fulgte efter ham. Saaledes f. Ex. med hans yngre Samtidige *Ezechiel*. Da han i det Syn, hvori han i Aanden henflyttedes til Templet i Jerusalem, Synet i Ez. 8-11, ser, hvorledes Alt i Templet og i Staden, som ikke bærer Herrens frelsende Tegn paa Panden, bliver slaat ihjel paa Herrens Befaling, saa han bliver alene tilbage, falder han paa sit Ansigt og raaber: "Ak, Herre, Herre! Vil du ødelægge Israels hele Rest, idet du udøser din Harme over Jerusalem?" (Ez. 9, 8).

Men en saadan Tilkjendegivelse af Profetens egne Sjælstilstande, Følelser og Stemninger forekommer dog, som sagt, kun af og til, en og anden Gang hos Jeremias's profetiske Forgjængere og Efterfølgere. I det Hele taget iagttage de en streng objektiv Holdning. Deres Blik er væsentlig udadvendt; de beskjæftige sig næsten overalt kun med sin Profeties Gjenstande; sin egen Person lade de træde aldeles eller dog meget stærkt tilbage. Selv der, hvor de give sine personlige Følelser eller Stemninger Luft i en eller anden Retning, gjøre de dette for det Meste dog kun momentant, i nogle faa Ord, for straks igjen at vende tilbage til sin Profeties Objekter; og undertiden (f. Ex. i Mich. 7, 1-6) kan det paa saadanne Steder endog være tvivlsomt, om deres Tale er en ren personlig, eller om de tale i Menighedens, den sande Menigheds Navn og som dens Repræsentanter.

Ganske anderledes forholder det sig med *Jeremias*. Hos ham møde vi meget hyppig Følelsesudbrud og Udtalelse af Sjælsstemninger; disse optræde i hans Spaadomme, saa at sige, i massevis. Og han taler meget om sig selv, om sine Forfølgelser og Lidelser og om de Anfægtelser og Sjælskampe, som de volde ham; han fremlægger disse Anfægtelser og Kampe for os, han fører Kampene ligesom for vore Øine, han lader os skue dybt ind i hans Hjerte. Vi befinde os hos ham ikke sjelden ligefrem paa Psalmernes, især Anfægtelsespsalmernes, Omraade og paa det Omraade, hvorpaa Jobs Bog bevæger sig, ligesom han ogsaa ofte taler med Psalmernes og Jobs Bogs Ord¹, idet han, der med Hensyn til sine Forfølgelser og Lidelser lignede David og var et Slags Job iblandt Profeterne, havde gjort sig meget fortrolig baade med Davids Psalmer og med Jobs Bog og forvandlet deres Indhold til Kjød og Blod. Med eet Ord: Jeremias's Profeti har for en god Del en subjektiv og reflekterende Karakter. Den eneste Profet, som heri ingenlunde kan sammenlignes med ham, er Lyrikeren eller Psalmisten iblandt Profeterne, Habakuk, som saaledes i dobbelt Henseende er Jeremias's Forløber.

Naar vi nu spørge efter Aarsagerne til denne eiendommelige Fremtoning, saa finde vi, at den havde sin Grund i følgende Omstændigheder.

Jeremias's Tid, den gamle jødiske Stats sidste Dage, var en mageløs Fordærvelse og Forhærdelses Tid. Det jødiske Folks aandelige Kraft var i det mørke, forfærdelige syttiaarige Tidsrum, der gik forud for Profetens Optræden, bleven uheldig knækket; den josianske Reformation formaaede derfor ikke at frembringe nogen dyberegaende Forandring hos Massen af det, og endog den overfladiske, som den frembragte, forsvandt forstørstedelen igjen under hans ugudelige Efterfølgeres Regjering; ja først nu, ved selve den Josias's og Jeremias's Virksomhed, der skulde raade Bod paa Fordærvelsen, aabenbarede denne sig fuldkommen - for at tale med Hoseas, "da Herren vilde læge Israel, blottedes dets Misgjerning og Ondskab" (Hos. 7, 1) - og naaede den sit Toppunkt, hvorfor ogsaa først nu Dommen indtraadte. Nu maatte Jeremias virke gennem hele sin Tid, ledsage den med sit Ord gennem alle dens Stadier, idet Herren havde lagt Tidens profetiske Opgave fornemmelig paa *hans* Skuldre og gjort *ham* til dens Hovedprofet, dens egentlige Profet, og hans profetiske Opgave og Virksomhed var efter Tidsforholdenes Natur og Krav fortrinnsvis en negativ og oppositionel; han havde fortrinnsvis at revse, formane, advare, true og forkynde Straffedom eller, som Herren ved hans Kaldelse siger,

at oprykke og nedbryde, ødelægge og nedrive. Af alt dette fulgte med Nødvendighed, at Jeremias blev hadet, forbandet, forhaanet og forfulgt af sin Tids Slægt, at han, som han engang selv udtrykker sig, var "en Stridens Mand og en Tvistens Mand for det ganske Land, hvem alle forbandede (Jer. 15, 10), og at han altsaa blev en *lidende* Profet, ja at han blev *den* lidende gammeltestamentlige Profet. I Perioden mellem Usias og Hiskias, de skrivende Profeters første Periode, kunde en Profet med Jeremias's Lidelser endnu ikke fremstaa, thi dengang var Fordærvelsen iblandt det jødiske Folk endnu ikke bleven saa stor, at man stod Profeterne efter Livet, kastede dem i Fængsel og slog dem ihjel.²⁾

Man modsagde og bespottede kun dem og deres Ord (Jes. 5, 19. 28, 9 f. 30, 10 f. Mich. 2, 6. Hos. 9, 7). En Profet, som Habakuk, kunde ikke blive forfulgt, fordi han væsentlig var en Trøster for de Troende og kun virkede i et enkelt, kort Tidsrum. Af den sidste Grund kunde heller ikke Zefanias blive Gjenstand for Forfølgelse. Og at Ezechiel ikke blev det, havde sin Grund deri, at han virkede i Fangenskab, hvor hans Landsmænd, forøvrigt den forholdsvis bedre Del af hin Tids Israel, de "gode Figener", som de kaldes hos Jeremias (Jer. 24, 2 ff.), vare ude af Stand til at forfølge ham og desforuden, komme noget til Besindelse, heller ikke synderlig tilbøielige dertil.

Men den jeremianske Tids Karakter og Jeremias's eiendommelige Opgave og Virksomhed alene havde dog blot kunnet gjøre ham til den lidende Profet, men endnu ikke til Profeten med de mange Følelsesudbrud, Anfegtelser og indre Kampe. Hos en Ezechiel vilde vi ikke have fundet disse, hvis hans Livsopgave havde været Jeremias's. Der maatte endnu komme noget Andet til, for at vi skulde finde dem hos vor Profet, og det var hans overordentlig bløde og ømme Karakter. Blødt og ømt Hjerte, dyb Smerte. Og et blødt og ømt, et meget blødt og ømt Hjerte havde Jeremias. Det var blødt og ømt i sin Kjærlighed til Israel, derfor blev det dybt bedrøvet og fortæret af Sorg over Fordærvelsen i Israel, og det bævede af Smerte og blev opfyldt med Jammer, naar Profeten i Aanden saa Billederne af den skrækkelige Ødelæggelse, som forestod hans Land og Folk. Og det var ogsaa forsaavidt blødt og ømt, som enhver Modsigelse, han erfarede, ethvert hadefuldt Ord, enhver Spot og Forhaanelse, han fik høre, enhver Handling mod ham, der bar Præget af Forfølgelse og Efterstræbelse, borede sig dybt ind i det og voldte det store Lidelser. Jeremias havde ikke megen naturlig Kraft til at bære Lidelser; han var ingen af Naturen stærk Mand. Den forfærdelige Skjæbne, som han saa Jerusalem og Juda gaa imøde, og isærdeleshed hans egne mange og store Lidelser forvirrede ham nu let og fordunklede hans Troes Øie, saa han ikke kunde finde sig tilrette i Guds Maade at handle paa, i hans Veie og Førelser. Han blev da greben af en forsagt Stemning, som stundom kunde nærme sig Fortvivlelsen; han gik irette med Gud, han knurrede mod ham, han anklagede ham haardt. Men han gjorde dog dette paa den Vis, at han udgjød alle sine Klager og Anklager for ham selv, idet han aldrig, end ikke i sine dybeste og sværeste Anfegtelser, slap ham et eneste Øieblik. - At Herren valgte et saa sælsomt Redskab til den profetiske Gjærning, som skulde udføres i Judarigets sidste Tid - det blødeste Redskab til den haardeste Gjærning -, det skede, som allerede før engang sagt, fordi han ogsaa i dette Tilfælde vilde, at hans Kraft skulde fuldkommes i Skrøbelighed, eller, som man ogsaa kan sige, fordi han vilde gjøre et stort Under i en ellers underløs Tid og stille det op for dens Øine. Jeremias gjorde nemlig vistnok, ligesom senere Johannes den Døber, paa hvem han i mere end een Henseende var et Forbillede, selv ingen Undergjærning, og hans Tid var overhovedet en Tid uden alle egentlige Undere. Men eet Under har den dog at opvise: han selv var dette Under, idet Alt hos ham var et Under. Et Under var allerede hans blotte Tilværelse - et saa helligt Skud af en saa fordærvet Rod, og en Mand, levende midt iblandt en saa forventt Slægt og dog saa ganske uberørt af dens Forvendthed -; et Under var hele hans Virksomhed; et Under var det, at han blev staaende i alle sine Anfegtelser; et Under endelig, at han slap med Livet

igjennem en Tid, som hans. Forøvrigt var dog den naturlig svage Mand med den stærke; brændende Kjærlighed og den rørende, gribende, hjertesmeltende Tale, Frugten af og Udtrykket for denne Kjærlighed, i Grunden just den rette Mand til den tredobbelte Gjerning, hvortil Josias's og hans Sønners Tids Hovedprofet maatte være kaldet, den at vinde alle dem, hos hvem der fandtes en noget større Hjerterblødhed, for Herren og samle dem til en liden Skare, der i Dommens Tid kunde være en Bærer af Israels Goder og en Spire til et nyt Israel, - den, at efterlade hos dem, som vistnok ikke lode sig vinde, men dog fik et mere eller mindre stærkt Indtryk af det profetiske Ord, en Braad i Hjertet, der i Ulykkens Tid kunde drive dem hen til Herren, - og endelig den, fuldkommen at forhærde dem, som gjorde sine Øren aldeles døve for Guds Ords Røst.

Her maa endnu den Bemærkning gjøres, at de Steder i Jeremias's Spaadomsbog, hvori Profeten udtaler sine Følelser og Stemninger og lægger sine Anfægtelser og indre Kampe for Dagen, næsten allesammen findes i de Spaadomme, som tilhøre Tidsrummet imellem Josias's Død og Zedekias's Thronbestigelse eller *Jojakims* (samt hans Forgjængers, Joahas's, og hans Efterfølgers, Jojachins) Regjeringstid³⁾, Spaadommene i Jer. 11-20. Grunden til denne Fremtoning maa vel siges at være denne: Under Josias havde Jeremias endnu ikke saa meget at lide, idet den fromme Konge baade forhindrede Ugudeligheden fra at gjøre sig altfor stærkt gjældende og holdt de Ugudelige nogenlunde i Tømme, saa de ikke vovede ligefrem at forfølge Profeten; og under Zedekias, under hvis Regjering Fordærvelsen var størst, idet den forholdsvis bedre Del af Folket dengang var bleven ført i Landflygtighed med den unge Jojachin, og den slettere, Folkets Bærme, bleven tilbage, og Profeten derfor havde at udholde de største Forfølgelser (s. Jer. 37 og 38), gjorde Forfølgelserne et mindre stærkt Indtryk paa ham, idet han dengang allerede var vant til dem og hærdet mod dem. Ganske anderledes var det derimod under Jojakim. Under ham brød den manasseske Tids Frafald, som hans Fader havde standset og tilbagetrængt, i alle Henseender, ogsaa i Henseende til Afgudstjeneste (Jer. 7, 17 ff.), og iblandt alle Stænder, fornemmelig dog iblandt de ledende, paany aabenlyst frem, og isærdeleshed fornyedes dengang hin Tids Forfølgelser mod Profeterne, der under den nye Konge af Folkets fordærvede Masse og især af dens Førere bleve hadede med et brændende Had, baade fordi de under Josias havde bidraget Meget til, at begge Dele dengang havde maattet lægge Baand paa sin Ugudelighed og saaledes havde levet under en ydre Tvang, et ydre Tryk, og fordi de nu, ligesom i den førjosianske Tid, uforfærdet bekjæmpede Frafaldet og i ligefremme Ord forkyndte, at Jerusalem og Templet for dets Skyld skulde blive ødelagte (Jer. 14, 26, 6, 20). Og Jojakim, en haard og tyrannisk Fyrste (Jer. 22, 13 ff.), var saa langt fra at modsætte sig Frafaldet og holde sin beskyttende Kongehaand over Guds Tjenere, at han snarere var Frafaldets Bærer og Sjæl og selv blev en Profetforfølger, ja en Profetmorder (Jer. 26, 20 ff sml. 36, 26). Under disse Omstændigheder var Jeremias som Tidens Hovedprofet udsat for Forfølgelser; men da disse endnu vare noget ganske Nyt og Ukjendt for ham, saa voldte de ham, den bløde, ømhjertede, for al Smerte yderst modtagelige Mand, de sværeste indre Lidelser og haardeste Anfægtelser. At vi i den Del af Jeremias's Spaadomme, der falder under Zedekias, tiltrods for, at Profeten i denne Konges Regjering blev værre forfulgt end i Jojakims, ikke mere finde Noget om indre Kampe hos ham, er et Bevis for, at han allerede under den sidstnævnte Konge havde vundet Seiren og triumferet over alle Anfægtelser. Man kan betegne Jojakims Regjering som fortrinsvis Jeremias's indre og Zedekias's som fortrinsvis hans ydre Lidelsestid. De indre Lidelser gik hos ham paa en lignende Maade, som hos Herren, paa hvem han som det Gamle Testaments lidende Profet var et Forbillede, forud for de ydre.

II.

Idet vi nu skride til det Forsøg at fremstille Hovedtrækkene i Profeten Jeremias's indre Liv, hans Sjæleliv, ville vi forudskikke denne vor Fremstilling nogle Bemærkninger om hans private Forhold og hans ydre Færd i det daglige Liv.

Jeremias havde hverken Hustru eller Børn, han var ikke gift, og han var det ikke, fordi Herren udtrykkelig havde forbudt ham at tage sig en Hustru og avle Børn med hende, idet, som han sagde ham, nu en Tid forestod for Jerusalem og det jødiske Folk, da baade Børn og Forældre skulde dø en smertefuld Død ved Sværd og ved Hunger, og deres Lig skulde ligge ubegrædte og ubegravede paa Marken som Møg, en Føde for Himmelens Fugle og for Markens Dyr (Jer. 16, 1-4). Herrens Hensigt hermed var ikke saa meget den, at spare Profeten for den Smerte, selv at maatte erfare det Forkyndte, som snarere den, at indprente hans Samtidige, at der for deres gruelige Synders Skyld forestod dem en Domstid, hvori de skulde erfare Saadant, for derved at bringe Nogle af dem til Omvendelse og vel ogsaa enkelte endnu ikke Gifte iblandt disse til at efterligne Profeten (sml. Matth. 24, 19. Luk. 23, 28f. 1 Kor. 7, 26; 9, 5). Jeremias's ugifte, enlige Stand skulde i Forbindelse med det guddommelige Ord, som forklarede den, være for hele Folket en bestandig faktisk Prædiken om den forfærdelige Skjæbne, som truede det, eller han selv skulde i sin Enlighed være for det en vedvarende levende Spaadom om denne Skjæbne, et "Varselstegn" (Ez. 24, 24) paa den. Og den enlige Jeremias var saa meget mere skikket til at være et saadant "Varselstegn", og den i hans Enlighed liggende Forkyndelse var egnet til at gjøre et saa meget dybere Indtryk, som det vist var meget sjelden, ja et Særsyn, at en Israelit var ugift. I Israel kom jo til de almindelige Grunde, der bringe Menneskene til at indgaa Ægteskab, endnu flere særlige: at den Israelits Navn, der giftede sig, saafremt Herren gav ham Børn, ikke gik under, men blev holdt vedlige, og at hans Arvedel forblev hos Saadanne, der nedstammede fra ham selv (s. 5 Mos. 25, 5-10 og Ruth 4, 5), at han bidrog til Opfyldelsen af en af Israels Grundforjættelser og fik Udsigt til i sine Efterkommere at deltage i den Israel forjættede Frelse og Herlighed (s. 1 Mos. 12, 2 f. og lignende Steder), endelig ogsaa Gudsordet i 1 Mos. 2, 18. - Herren drog saaledes Jeremias's personlige Forhold ind i hans profetiske Gjerning og gjorde den til en Del deraf. Det samme havde han tidligere gjort med Jesaias, og han gjorde det siden ogsaa med Ezechiel. Med *Jesaias* havde han gjort det, idet han under hans profetiske Virksomhed havde skjenket ham to Sønner (Jes. 8, 18) og befalet ham at give dem profetiske Navne, den ene et Navn, der varslede om Tilintetgjørelse af det israelitiske Folks Masse og den lille tiloversblevne Dels Omvendelse og Frelse (Jes. 7, 8; 10, 21 f.), og den anden et Navn, der udtalte en Spaadom om Damaskus's og Samarias snarlige Erobring og Udplyndring ved Assyrierne (Jes. 8,3f.) Jesaias kunde derfor pege hen paa disse sine Børn som paa tegn og Varsler, der for de Troende i Israel vare et Pant paa, at Judariget skulde frelses fra den Fare, hvori det nu var stedt ved det syriske og efraimitiske Riges Angreb, og at Israel, at Guds Menighed ikke skulde gaa under i den store Domstid, der stod for Døren, Verdensrigernes Tid (Jes. 8,18). *Ezechiels* personlige Forhold drog Herren ind i denne Profets Gjerning, idet han paa den Dags Morgen, da Nebukadnezars Hær lagde sig for Jerusalem og begyndte at beleire Staden (Ez. 24,18 sml. med vers 1, 2 og 15), forkyndte ham, at han skulde tage hans "Øines Lyst", hans Allerkjæreste, hans Hustru fra ham "ved et Slag", en plutselig Død, og med det samme forbød ham at lægge sin Smerte over Tabet for Dagen ved nogetsomhelst ydre Sorgens Tegn, og saa lod hans Hustru dø den samme Dags Aften, hvorpaa Profeten gjorde den næste Morgen, som Herren havde befalet ham (Ez. 24,16-18). Ezechiels "Øines Lyst", han Hustrues, Død skulde være en Spaadom om at Herren vilde vanhellige de i Babylon fangne Israeliters "mægtige Stolthed", deres "Øines Lyst" og deres "Sjæls ømme Kjærlighed", Templet, og lade deres i Jerusalem efterladte Sønner og Døtre falde for Sværdet, og Profetens Adfærd efter sin Hustrus Død skulde

varsle om, at de, naar de fik høre om Templets og Jerusalems Ødeleggelse, i sin Smertes Overmaal ikke skulde tilkjendegive sin Sorg ved nogen som helst ydre Tegn, men kun "svinde hen formedelst sine Misgjerninger og stønne, den Ene med den Annen" (Ez 24,23). Ezechiel skulde i sin Skjæbne og i den Maade, hvorpaa han bar den, være dem et "Varselstegn" (Ez 24,24), - Paa den Maade maate Profeterne staa til sin Herres og Guds Raadighed og Tjeneste med Alt, hvad de vare og havde, med hele sin Person, med Sjæl og Legeme, med alle sine Forhold og Alt, hvad der hørte dem til.

Jeremias levede dog ikke blot i ugift Stand og gik saaledes glip af den rige Glædens og Trøstens Kilde, der for enhver Israelit laa i Besiddelsen af Hustru og Børn og især for *ham* maate ligge heri. Han fristede dertil ogsaa den Skjæbne, at hans nærmeste Slægtninge, som han i sin Enlighed var henvist til, og som baade derfor og for de Forfølgelses Skyld, som han led, burde have taget sig af ham i alle Maader og været ham en Støtte og Husvarelse og saaledes vist ham broderlig Trofasthed, bare sig falskt og trosløst ad imod ham, saa at altsaa Profeten stod der forladt af sin Slægt og altsaa uden Familie. "Selv dine Brødre og din Faders Hus", siger Herren til ham, idet han gør ham bekendt med det ham endnu ubekjendte sande Forhold, hvori hans Nærmeste stode til ham, "selv de handle troløst imod dig, selv de skrige efter dig af fuld Hals; tro dem ikke, naar de tale fagre Ord til dig" (Jer 12,6). Jeremias besøgte leilighedsvis oftere sin kun noget over en Times vei fra Jerusalem, Profetens stadige Opholdssted, liggende Fødeby Anathoth og optraadte ogsaa der med profetiske Formaninger og Straffetaler. Disse vakte hos Inbyggerne et saa stort Had mod ham, at de truede ham efter livet (Jer 11,18-23), en Færd, der levende minder baade om Herrens Ord, oat "ingen Profet er vel antagen i sit Fædreland" (Luk 4,24), og at "en Profet ikke er foragtet uden i sit Fædreland og i sit Hus" (Matth 13,57), og om hvad han, hvis Forbillede Jeremias som den gamle Pagts lidende Profet var, selv maatte erfare i sin Fædreby, Nazareth (Luk 4,16-30, især v. 29, og Matth 13,54-58). Under disse Omstændigheder var det nu, at Profetens "Brødre og hans Faders Hus handlede troløst imod ham". Ogsaa de vare nemlig i sit Hjerte meget opbragte over hans Prædikener, hvoraf de følte sig selv truffne, og som ogsaa uden Tvivl gjaldt dem ligesaavel, som Anathoths øvrige Indbyggere, og hertil kom maaske hos dem endnu, at de mente, at deres for sin Optraeden almindelig fordømte, af al Verden hadede og forbandede, forhaanede og forfulgte Slægtning paaførte dem Skam og bragte dem i Fare. Meget muligt, at de for hans Skyld ogsaa virkelig fik se uvenlige Ansigter og høre ublide Ord, især Bebrejdelser for, at de ikke benyttede sit Forhold til ham til at standse ham i hans uophørlige Anklager og Trusler, i hans evindelige Smædelser, som de vel kaldte det (sml. Mich. 2, 6). De vovede dog ikke at give ham sin store Misfornøjelse med hans Taler og sit Hjertes Had til ham selv aabent og ligefrem tilkjende, men talte, naar han var sammen med dem, snarere meget venlig med ham, ja roste ham vel ogsaa og smigrede ham, idet de kaldte ham Familiens Pryd; "de talte fagre Ord til ham". Men saasnaart han havde vendt dem Ryggen, lode de sine sande Følelser frit Løb og istemte det almindelige Ramaskrig imod ham. De talte da om ham, som om han var en stor Forbryder; "de skrege af fuld Hals efter ham", som man skriger efter en Tyv eller Morder.

De Eneste, som trøstende, støttende og beskyttende stode ved Jeremias's Side, vare nogle fromme, gudfrygtige Mænd, som Baruch, Nerijas Søn, Profetens Skriver (Jer. 36, 45 og 43), Ahikam, Safans Søn,⁴⁾ og Æthioperen Ebed-Melech, en af Zedekias's Hofbetjente.⁵⁾

Ligesom Jeremias efter Herrens Befaling undlod at gifte sig og saaledes førte et enligt og ensomt Liv uden Hustru og Børn, saa undlod han ogsaa, ligeledes efter guddommelig Befaling, at gaa i Sørgehuse for der at græde med de Grædende og vise dem trøstende Medynk (Jer. 16, 5), saavel som ogsaa at besøge glade Gjæstebud og muntre Lag (Jer. 16,

8). Han deltog saaledes hverken i sine Landsmænds Sorg over deres Afdøde eller i deres lystige Gilder og syntes derfor, han, den kjærlige, følelsesfulde Mand, at være betagen af sløv Ligegyldighed ved deres Smerte og deres Glæde. Men ogsaa denne hans Færd skulde i Forbindelse med den Forklaring, som han skulde give over den, være en fortsat faktisk Spaadom om, hvad der om føie Tid skulde vederfares Jerusalem og Juda. At Jeremias ophørte at bevidne Sørgende sin Deltagelse i deres Tab af Slægtninge, skulde varsle om, at allerede i den daværende Slægts Levetid saa store Masser af det jødiske Folk skulde omkomme ved Kaldæernes Sværd og af Hunger og Pest, at man almindelig skulde være nødt til at give Slip paa de sædvanlige Sørgeskikke og blive sløv og ligegyldig for dem, om saa den Afdøde havde staaet den Overlevende nok saa nær (Jer. 16, 6 f.). Og at Profeten ikke skulde deltage i Gjæstebud og allehaande Lag, skulde varsle om, at Herren snart skulde borttage al Glæde fra Landet (Jer. 16, 9). Jeremias var saaledes ogsaa med Hensyn til sit Forhold ligeoverfor sine Landsmænds Sorg og Glæde et Varselstegn. Han profeterede overhovedet ikke blot i Ord, men ogsaa ved hele sit ydre Liv; dette traadte understøttende til hans egentlige, mundtlige Forkyndelse; Alt hos ham profeterede, hans Person gik aldeles op i hans profetiske Gjerning.

Det var dog ikke blot og ikke først et udtrykkeligt Forbud af Herren, som bevirkede, at Jeremias holdt sig borte fra de Steder, hvor Hovedstadens Indbyggere vare forsamlede for at feire glade Fester. Allerede den dybe Bedrøvelse og den glødende Harme over hans Folks grændseløse Frafald fra Herren, der fyldte hans Hjerte, og som med saa stor Kraft fremtræder i hans Taler, gjorde, at han flyede Verdens lystige, larmende, vanhellige Selskaber og søgte Ensomheden. Han siger dette selv i de mærkelige Ord: ”Jeg har ikke siddet i de Lystiges Lag og jublet; greben af din Haand, har jeg siddet ensom, thi du fyldte mig med Harme” (Jer. 15, 17), Ord, som fremstille Jeremias og Jerusalems Indbyggere for os i et Billede, Billedet af en Mand, der sidder afsondret fra sine Landsmænd, for sig alene, med Hjertet tungt af Græmmelse og opfyldt af Vrede over deres gruelige Fordærvelse og rugende over den, medens de selv i det Fjerne holde Fester, fulde af Lyst og Latter. Naar Profeten saa omsider var udaf Stand til længer at holde sin Græmmelse og sin Vrede indesluttede i sit Indre, saa traadte han op i Folkets Midte og lod dem der strømme ud i smertelige og gribende Klager, i skarpe Revselsler og i rystende Trusler, hvad han engang antyder i de Ord: ”Jeg er fuld af Herrens Vrede, jeg er træt af at holde den hos mig. Udøs den over Barnet paa Gaden og over unge Karles fortrolige Kred (hvor de ere forsamlede) tilhobe” [9](#).

III.

1. Hvad der voldte Jremias's Sjæl den dybeste Smerte, hvad der sønderrev hans Hjerte, det var først og fremst som allerede før sagt, hans Tids Israels Fordærvelse, en Fordærvelse, som især aabenbarede sig ligeoverfor det profetiske Ord, og som var saa overvættets stor, at den ikke lod noget Haab om Forandring, om Bedring tilbage hos ham (13, 23), og saa almindelig, at han stundom ikke kunde øine nogensomhelst Undtagelse fra den (5, 1-5), og de forfærdelige Straffedomme, som hans profetiske Øie saa komme over det for denne Fordærvelses Skyld.

Profetens Smerte over sine Samtidiges Fordærvelse gjennembæver mere eller mindre stærkt alle de mange Steder i hans Spaadomsbog, hvor han omtaler den, saaledes, for kun at anføre et Par Exempler, 6, 10, hvor han siger: ”For hvem skal jeg tale og vidne, saa de høre? Se, uomskaaret er deres Hjerte, saa de ikke kunne give Agt; se Herrens Ord er blevet dem til Spot, de have ikke Behag deri” og 8, 4-7, hvor det hedder: ”Falder man og staaar ikke op igjen? Eller vender man sig bort og vender ikke om igjen? Hvorfor er dette Folk,

Jerusalem, faldet fra med et evigt Frafald? De holde fast ved Svig, vægre sig ved at vende tilbage. Jeg gav Agt og hørte; hvad der ikke er ret, tale de; der er Ingen, som angrer sin Ondskab og siger: Hvad har jeg gjort! Allesammen have vendt sig bort i sit Løb, som en Hest, der styrter afsted i Krigen. Endog Storken under Himmelen kjender sine bestemte Tider, og Turtelduen og Svanen og Tranen tage Tiden i Agt, naar de skulle komme; men mit Folk kjender ikke Herrens Lov". Engang, i 9, 2-6, afpresser den smertelige Følelse af at være fra alle Kanter omgivet af den forfærdeligste Ondskab, især den værste Løgn, Svig og Troløshed, Jeremias det samme Ønske, som David havde udtalt, umiddelbart før Udbruddet af den absaloniske Sømmensværgelse (Ps. 55, 7-9): "Gid jeg i Ørkenen havde et Herberge for Veifarende! Da vilde jeg forlade mit Folk og gaa bort fra dem; thi de ere allesammen Horkarle, en Bande af Troløse. Og de spænde sin Tunge som en Bue til Løgn, og ikke paa redelig Vis ere de blevne stærke i Landet, men fra Ondt til Ondt ere de gangne frem, og mig kjende de ikke, siger Herren. Vogter Eder, Enhver for sin Ven, og forlader Eder ikke paa nogen Broder! Thi hver Broder er en listig Bedrager, og hver Ven gaar om som en Bagvasker. Og de bruge Svig, Enhver mod sin Ven, og Sandhed tale de ikke; de have oplært sin Tunge til at tale Løgn, de have trættet sig ud med at tale forventet. Du bor midt i Svig; af Svig vægre de sig for at kjende mig, siger Herren."

Fornemmelig var det dog Folkets Lederes, fremforalt Profeternes, de falske Profeters, Jeremias's særlige Modstanderes, Væsen og Færd og den fordærvelige Indflydelse, som de øvede paa Folket, der kun altfor gjerne lyttede til deres Ord, fornemmelig var det dog dette, som skar Profeten i Hjertet og fyldte hans Mund med Klager. "Forfærdelige og gruelige Ting", udraaber han i 5, 30 og 31 fuld af Smerte, "ske i Landet! Profeterne profetere Løgn, og Præsterne herske efter deres Anvisning, og mit Folk vil gjerne have det saaledes", - tvende Gange, i 6, 13 og 8, 10, siger han klagende: "Baade Profet og Præst, allesammen øve de Svig. Og de læge mit Folks Datters Brøst paa letfærdig Vis, idet de sige: Fred ! Fred ! Og der er dog ingen Fred", og i det Afsnit af hans Spaadomsbog, som har de falske Profeter, denne hans Tids Folkepest, og deres folkeforførende og folkeødelæggende Virksomhed til sin særlige Gjenstand, 23, 9-40, udbryder han i de Klager: "Profet og Præst ere vanhellige, endog i mit Hus har jeg fundet deres Ondskab". "Hos Jerusalems Profeter har jeg seet gruelige Ting; de bedrive Hor og vandre i Løgn og styrke Ildgjerningsmænds Hænder, saa de ikke vende om, Enhver fra sin Ondskab. "Fra Jerusalems Profeter er Vanhellighed udgaaen over hele Landet" (23, 11. 14. 15.).

Sin dybe Smerte over de svære Straffedomme, den forfærdelige Ødelæggelse, som han saa komme over sit Land og sit Folk, udtaler Profeten Gang efter Gang i de stærkeste og mest gribende Ord. "O, at jeg maatte faa Vederkvælgelse i Sorgen! Mit Hjerte er sygt i mig. Se, mit Folks Datters Skrig lyder fra et langt bortliggende Land. Er Herren ikke i Zion? Eller er dets Konge ikke deri? Over mit Folks Datters Sønderknuselse er jeg sønderknust; jeg gaar i Sørgeklæder, Forfærdelse har grebet mig. Er der da ingen Balsam i Gilead? Eller er der ingen Læge der? Thi, hvorfor er der ikke lagt Forbinding paa mit Folks Datter? Gid mit Hoved var Vand, og mit Øie en Taarekilde. Da vilde jeg Dag og Nat græde over mit Folks Datters Ihjelslagne" (8, 18. 19. 21. 22; 9, 1), - "Over Bjergene vil jeg opløfte Graad og Klage og over Ørkenens Græsgange en Klagesang; thi de ere forbrændte, saa ikke Nogen vandrer derigjennem, og man ikke hører Lyd af Kvæg; baade Himmelens Fugle og Dyrene ere flygtede, de ere dragne bort" (9, 10) -, "Ville I ikke høre det, da skal min Sjæl græde i Løndom over saadant Hovmod, og mit Øie skal fælde Taarer og rinde med Graad, fordi Herrens Hjord bliver bortført i Fangenskab" (13, 17), - "Mit Hjerte er sønderknust i mit Indre, alle mine Ben vakle, jeg er som en drukken Mand, som en Mand hvem Vinen har overvældet, - for Herrens Skyld og for hans hellige Ords Skyld. Thi Landet er fuldt af

Horkarle, thi for Forbandelsens Skyld visner Landet, ere Ørkenens Græsgange hentærede (23,9. 10) - disse og lignende Ord høre vi af Jeremias's Mund.

2. Profetens Smerte over den Ødelæggelse, som han saa komme over sit Folk, havde sin Grund ikke i sædvanlig verdslig Patriotisme, men i hans Kjærlighed til det som Herrens Folk, Herrens Menighed, Hans Hus, Hans Hjord, i en Kjærlighed til det saa dyb og, inderlig, at den aldrig svigtede og aldrig lod sig forbitre.

Under Jerusalems Beleiring ved Nebukadnezar se vi ham uafladelig tværtimod Krigsoversternes tilsyneladende patriotiske, men i Virkeligheden af kjødelig Trods fremgangne Anskuelse fraraade Modstand og tilraade Overgang til Kaldæerne og Overgivelse af Staden til dem, ja opfordre til begge Dele, et Raad og en Opfordring, der paadrog ham Beskyldningen for at være en Overløber og en Forræder og voldte ham Mishandling, langvarigt Fængsel og tilsidst Fare for at lide Hungersdøden i den med Dynd opfyldte Brønd, hvori han blev kastet (21, 8. 9; 38, 2. 13-23; 37, 12-16; 38, 4-6. 9). Hvad Jeremias vilde opnaa ved sit Raad og sin Opfordring, det var, at Guds Folks Skjæbne skulde blive mindre haard, og at Guds Stad og Helligdommen skulde blive bevarede for Ødelæggelse. Han vidste nemlig ved guddommelig Aabenbaring, at det jødiske Folk for sine Synders Skyld maatte, ligesom mange andre Folk, komme til at staa i længere Tid, i et Tidsrum af sytti Aar, under det kaldæiske Verdensriges Herredømme (C. 25 og C. 27), og at Modstanden kun vilde forværre dets Skjæbne. Og ligesaa vidste han, ligeledes paa Grund af guddommelig Aabenbaring, at Jerusalem i Tilfælde af længere Modstand vilde blive opbrændt, og at Templet vilde friste den samme Skjæbne. Da Kaldæerne for en Stund havde maattet hæve Stadens Beleiring for at drage den ægyptiske Konge Hofra (Apries, 44, 30) imøde, som med en Hær havde sat sig i Bevægelse mod dem (37, 5), lod Jeremias ikke blot Kong Zedekias paa hans Spørgsmaal, om hvilket Udfald den forestaaende Krig mellem de to Verdensmagter vilde faa, og hvorledes det ifølge dette Udfald vilde gaa med Jerusalems Beleiring, sige, at Ægypterne skulde trække sig tilbage til sit Land, og Kaldæerne komme igjen og erobre og opbrænde Jerusalem (37, 6-8), men han tilføjede til dette Svar ogsaa de mærkelige Ord: ”Saa siger Herren: Bedrager Eder ikke selv, idet I sige: Kaldæerne skulde visselig drage bort. Thi om I end sloge hele Kaldæernes Hær, som stride mod Eder, og der kun blev nogle haardt, dødelig Saarede (egentlig Gjennemborede) tilbage iblandt dem, saa skulde dog disse staa op, hver i sit Telt, og opbrænde denne Stad med Ild“ (37, 9. 10). I den Grad var Jeremias gennemtrængt af, at Jerusalem, ifald Modstanden blev fortsat, skulde blive ødelagt.

Hvorledes Jeremias's Kjærlighed til hans Folk aldrig svigtede, hvorledes han elskede det indtil Enden, derom vidner hans Adfærd efter Jerusalems ødelæggelse. Da Nebusaradan, Øversten for Nebukadnezars Livvagt, havde ladet ham frit Valg imellem at følge ham til Babel, hvor han skulde faa det godt - han vilde der lade sit Øie være over ham, sagde han - og at forblive i Hjemmet hos den fattige Hob, som Kongen havde ladet tilbage der under Gedaljas, Ahikams Søns, Opsyn, saa foretrak Profeten det Sidste. Han vilde hellere forblive hos den ringe, usle Levning af Guds Folk i Israels ødelagte Land end leve i Velstand og Ære i Babel. Han nølede vistnok en Stund med at svare paa de Ord, som Nebusaradan havde henvendt til ham, men ikke fordi han et eneste Øieblik var tvivlraadig angaaende Valget, men fordi han ikke gjerne ved at erklære, at han ønskede at forblive i Judæa, vilde udsætte sig hos Livvagtens Øverste for den Mistanke, at han ringeagtede de gode Kaar i Babel, som denne eller snarere Kong Nebukadnezar, i hvis Navn han talte, saa naadig og venlig havde tilbudt ham. Nebusaradan skjøjte ogsaa, hvad det var, den med Svaret nølende Profets Ønske gik ud paa, og sagde derfor til ham: ”Saa vend da tilbage til Gedalja“ (40, 4. 5). At Jeremias dog ingenlunde glemte den Del af Folket, som levede i

Fangenskabet i Babel, viser det Brev, som han sendte til dem, der vare blevne bortførte med Kong Jechonja (c. 29).

Som vi tidligere have seet, var det Jeremias's fornemste Opgave ligeoverfor hans Folk at forkynde det svære Straffedomme, der skulde ramme det for dets Frafalds Skyld, at være for det Forkastelsens Profet. Dette gjorde ham til Guds Vredes Organ, som han da ogsaa udtaler om sig, at Herren havde fyldt ham med sin Harme, og at han var fuld af hans Vrede. "Jeg har ikke siddet i de Lystiges Lag og jublet", siger han i 15, 17, "greben af din Haand har jeg siddet ensom, thi du fyldte mig med Harme", og i 6,11 udbryder han i de Ord: "Jeg er fuld af Herrens Vrede, jeg er træt af at holde den hos mig", hvorpaa Herren siger til ham: "Udøs den over Barnet paa Gaden og over unge Karles fortrolige Kreds tilhobe! Thi baade Mand og Kvinde skal rammes, baade den Gamle og den Høitbedagede". Men hans Vrede var en hellig Vrede; der blandede sig ikke Noget af kjødelig Bitterhed ind i den, fordi han elskede sit Folk med en Kjærlighed, der aldrig lod sig forbitre. At han maatte forkynde det de forfærdeligste Straffedomme, voldte ham bitter Smerte. Om ham gjaldt angaaende hans Forhold til hans Folk, hvad han i sine Klagesange siger om Herren i Hans Forhold til Menneskene: "af Hjertet plager han ikke, og bedrøver han ikke Menneskets Børn" (Begr. 3, 33). Det var ikke "af Hjertet", men snarere *mod* Hjertet, at han uafsladelig spaaede sit Folk Ondt. Vistnok mente hans Modstandere, at det forholdt sig omvendt, at de Trusler og Strafforkyndelser, hvoraf hans Mund idelig flød over, var et Produkt af Had til hans Folk, at han af Had til det glædede sig i dets Ulykker og ønskede, at saadanne maatte komme over det; men han kunde sige i Bøn til Herren: "Jeg har ikke stredet imod at følge dig og være Hyrde (d. e. jeg har ikke trængt mig til Hyrdeembedet, men kun ikke stredet imod at overtage det, da du kaldte mig til det, 1, 4 ff.), ei heller har jeg begjæret en ubodelig Ulykkesdag (over Israel), du ved det; - hvad der udgik fra mine Læber, det var for dit Ansigt" (17, 16). Selv i hans Ord i 5, 31: "og mit Folk vil gjerne have det saaledes" (at Profeterne profetere Løgn, og Præsterne herske efter deres Anvisning²) udtaler kun Kjærlighedens bitre Smerte sig.

3. Profetens Kjærlighed til sit Folk drev ham til uafsladelig at rette Formaninger, stundom høist indtrængende og rørende, til det for, om muligt, at bringe det til at vende om fra den Fordærvsens Vei, hvorpaa han saa det ile frem med største Haardnakkethed og i vildeste Hast (8, 5-7), og til idelig, Gang efters Gang, at træde imellem det og Herren i brændende Forbøn for at afvende hans Vrede fra det (18, 20) og forhindre, at det skulde blive rammet af de ødelæggende Straffedomme, hvormed den truede det. Det var heri, at hans Kjærlighed til Israel stærkest aabenbarede sig.

Hvor indtrængende og rørende de Formaninger til Omvendelse kunde være, som Jeremias ikke blev træt af at rette til sit ulykkelige Folk, derpaa give hans Ord i 13, 15-17 os det bedste Exempel. "Hører og giver Agt", tilraaber han det her, "hovmoder Eder ikke; thi Herren taler. "Giver Herren, Eders Gud, Ære, førend han lader det blive mørkt, og førend Eders Fødder støde sig paa de dunkle Bjerge, og I vente paa Lys, og han gjør det til Døds skygge, lader det blive Bælmørke! Men ville I ikke høre det, da skal min Sjæl græde i Løndom over saadant Hovmod, og mit Øie skal fælde Taarer og rinde med Graad, fordi Herrens Hjord bliver bortført i Fangenskab". Oftere er det Herren selv, som gennem Profetens Mund udtaler Formaningerne. Saaledes i 4, 3. 4: "Saa siger Herren til Judas Mænd og til Jerusalem : Bryder Eder nyt Land, og saar ikke blandt Torne! Omskjærer Eder for Herren og borttager Eders Hjertes Forhud, I Judas Mænd og Jerusalems Indbyggere, for at ikke min Harme skal fare ud som Ild og brænde, uden at Nogen slukker, for Eders onde Idrætters Skyld" og fremdeles i 6, 8: "Lad dig advare, Jerusalem, for at ikke min Sjæl skal vende sig fra dig, for at jeg ikke skal gjøre dig til en Ørken, til et ubeboet

Land” og i 6, 16: ”Saa sagde Herren : Staar paa Veiene og ser til, og spørger efter de gamle Stier, hvor Veien gaar til det Gode, og vandrer paa den, saa skulle I finde Hvile for Eders Sjæl!”

Som Forbeder for sit Folk gik Profeten i Moses's (2 Mos. 32, 11-13. 4 Mos. 14, 13-19), Samuels (1 Sam. 7, 7-9. 12, 6-19, Amos's (Am. 7, 2. 5) og andre Profeters Fodspor, fulgte han deres lysende Exempler, og kan han næsten siges at have overgaaet hine to Fortidens vældige Forbedere. - Jeremias maa altid have været beredt til at gaa i Forbøn for Folket, saasomt Herren havde truet det med Straffedom. Thi Herren erklærer undertiden umiddelbart ovenpaa en Straffetrusel Profeten, idet han, vel vidende, hvad denne nu vilde gjøre, ligesom kommer ham i Forkjøbet, at han ikke maatte bede for det; thi han vilde ikke høre hans Bøn, eller Straffen skulde ubønhørligt ramme det syndige Folk. Saaledes siger han i 7, 14-16: ”Jeg vil gjøre med det Hus, som er kaldet med mit Navn, og som I forlade Eder paa, og med det Sted, som jeg gav Eder og Eders Fædre, saaledes, som jeg har gjort med Silo. Og jeg vil bortkaste Eder fra mit Ansigt, saaledes som jeg har bortkastet Eders Brødre, al Efraims Afkom. Og du, du skal ikke bede for dette Folk og ikke opløfte Klagemaal og Bøn for dem og ikke trænge ind paa mig; thi jeg hører dig ikke”; og 11, 11-14 siger han: ”Se, jeg fører en Ulykke over dem, fra hvilken de ikke skulle kunne undkomme, og de skulle raabe paa mig, og jeg vil ikke høre paa dem. Og Judas Stæder og Jerusalems Indbyggere skulle gaa hen og raabe til de Guder, for hvilke de brænde Røgelse, men de skulle ikke frelse dem i deres Ulykkes Tid. Thi saa mange, som dine Stæder ere, saa mange ere dine Guder, Juda, og saa mange, som Jerusalems Gader ere, saa mange Altere have I opreist for Skjændselen, Altere til at brænde Røgelse paa for Ba'al. Og du skal ikke bede for dette Folk og ikke opløfte Klageraab og Bøn for dem; thi jeg hører ikke paa den Tid, de raabe til mig for sin Ulykkes Skyld”. Og ligesaa hyppige, som Jeremias's Forbønner vare, ligesaa inderlige og indtrængende vare de. Vi kan allerede slutte dette af det Udtryk, som Herren bruger i 7, 16: ”Du skal ikke bede for dette Folk og ikke opløfte Klagemaal og Bøn for dem og ikke trænge ind paa mig”; men aldeles klart se vi det af den mærkelige og gribende Bønnekamp med Gud, som Profeten selv har meddelt os i C. 14, 7 - 15, 9. Han beder her tre Gange for Folket, idet hans Kjærlighed til det hverken ved Herrens første eller ved hans anden Afvisning lader sig skræmme tilbage fra at fornye Forbønnen - først efter den tredje Afvisning giver han tabt, fordi denne var saa streng, at den ikke lod det ringeste Haab tilbage hos ham -, og han anfører i sine tre Forbønner Alt, hvad der kunde lade sig gjøre gjældende til Bedste for hans Folk. I den første Forbøn, 14, 7-9, appellerer han, idet han bekjender, at Folket har fortjent den store Nød, hvori det nu er stedt, ved sine mange Synder⁹⁾, til Herrens Navn, hans naadige og barmhjertige, langmodige og trofaste Væsen, til at Israel ikke har noget andet Haab og nogen anden Frelser i Nøden, end ham, til at Landet, som nu lider saa forfærdeligt⁹⁾, dog er hans eget, hvori han boer, til at han, hvis han ikke hjalp, vilde synes at være baade raad- og magtløs, endelig til det Naadesforhold, hvori han staar til Folket. ”Om vore Misgjerninger”, siger han, ”vidne imod os, Herre, saa handle dog for dit Navns Skyld! Thi mange ere vore Overtrædelser, mod dig have vi syndet. Du Israels Haab, dets Frelser i Nødens Tid! Hvorfor vil du være som en Fremmed i Landet og som en Vandringsmand, der bøier af fra Veien for at overnatte? Hvorfor vil du være som en skrækslagen Mand, som en Vældig, der ikke formaar at frelse? Og du er dog i vor Midte, Herre, og vi ere kaldte med dit Navn; lad os ikke fare!” Efterat Herren har afvist Jeremias's Bøn, 7, 10-12, søger Profeten at bevæge ham til at tage Straffen bort fra Folket ved at stille dets Skyld for ham i et mildere Lys. At Herrens Formaninger og Trusler gennem de sande Profeters Mund ikke have bragt Folket til at omvende sig, deri ere de falske Profeters Skyld. Disse forespeile det, idet de tale i hans Navn og modsige hine, at det ikke er saa farligt med dets Synder, at ingen

Ulykke skal ramme det, men at snarere uforstyrret Fred skal blive det tildel af Herren. ”Ak Herre, Herre!” udraaber Profeten, ”Se, Profeterne sige til dem: I skulle ikke se Sværd, og Hunger skal ikke ramme Eder; men sikker Fred vil jeg give Eder paa dette Stede (14, 13). Efterat Herren har svaret paa disse Ord, der indeslutte en Forbøn, med den Erklæring, at baade de falske Profeter og Folket skulde gaa under, hine, fordi de havde foregivet at være sendte af ham og forkyndt Folket idel Løgn, dette, som havde troet disse Løgn, for dets Ondskabs Skyld, og derefter har opfordret Jeremias til paa Forhaand at udtale sin Smerte over dets forestaaende Undergang, idet denne aldeles sikkert skulde indtræde (14, 14-18), intercederer Profeten tiltrods for den nye Afvisning, som laa i Herrens Erklæring og Opfordring endnu een, tredje Gang for Folket. Han kan endnu ikke opgive det, han maa gjøre endnu eet, det sidste og stærkeste, Bønnens Stormløb paa Herren for det. ”Har du da ganske forkastet Juda, siger han, ”eller væmmes din Sjæl ved Zion? Hvorfor har du slaat os, saa der ikke er nogen Lægedom for os? Vi vente paa Fred, og der kommer intet Godt, og paa Lægedoms Tid, og der kommer Forfærdelse. Vi erkjende, Herre, vor Ugudelighed, vore Fædres Misgjerning, at vi have syndet imod dig. Foragt ikke - for dit Navns Skyld -, overgiv ikke til Vanære din Herligheds Throne! Kom ihu, bryd ikke din Pagt med os! Er der vel blandt Hedningernes forfængelige Guder dem, som give Regn? Eller er det Himlene. som give Regnbyger? Er det ikke dig, Herre, vor Gud? Og vi vente paa dig, thi du har gjort alle disse Ting (14, 19-22). Det ser ganske ud, mener Profeten, som om Herren havde forkastet Juda og Zion aldeles; men det er dog umuligt, at han virkelig har gjort dette (V. 19). Thi for det Første: Folket erkjender og bekjender jo baade sin egen Ugudelighed og sine Fædres (Manasses Samtidiges) Misgjerninger, hvorfor det tør haabe, at Herren vil tage det til Naade, idet han har lovet at ville forbarme sig over det, hvis det i sin Trængsel omvendte sig til ham (V. 20). Fremdeles forbyder Herrens Kjærlighed til hans Navns Ære ham at lade Zion og Templet, hans Bolig, blive vanæret af hedenske Fiender; og det samme gjør ogsaa hans Pagtestroskab (V. 21). Endelig: Til hvem skal Israel vende sig i sin nærværende store Nød¹⁰⁾? Han alene magter jo at yde det Hjælp i den, idet hverken Hedningernes forfængelige Guder formaar at lade det regne, eller Himmelen formaar at gjøre dette af sig selv (V. 22). I Sandhed, Jeremias var en ægte Israels Søn, om han end ikke lig Stamfaderen formaaede at vinde Seir over Gud. Det var ikke hans, men Folkets Skyld, at han ikke formaaede det. - Paa samme Vis og i samme Hensigt, som i 14, 13, stiller Profeten forøvrigt endnu ogsaa paa et andet Sted, i 4, 10, Folkets Skyld i et mildere Lys, kun at han her, i Anfægtelsen, vælter Skylden over paa selve Herren, som den, der har tilladt, at falske Profeter ere optraadte og have forført Folket ved at foregjøgle det, at ingen Ulykke skulde komme over det. ”Ak, Herre, Herre!” udraaber han paa det anførte Sted, ”Sandelig, Skuffelse har du beredt dette Folk, idet der blev sagt det: Fred skal vorde Eder tildel, og Sværdet er dog trængt ind til Sjælene.”

IV.

1. Den overvættets store og almindelige Fordærvelse, som paa Jeremias's Tid herskede iblandt det jødiske Folk, og de svære Straffedomme, som Profeten saa komme over det for denne Fordærvelses Skyld, vare dog kun een, den første Kilde til den dybe Smerte, hvoraf hans Hjerte idelig var opfyldt, og som bragte hans Mund til uafsladelig at strømme over med gribende Klager. Denne Smerte havde, som ligeledes allerede før sagt, endnu en anden, ikke mindre rig Kilde i den Miskjendelse, den Modsigelse, Ringeagt, Spot og Haan, det Had og Fjendskab og de Efterstræbelser og Forfølgelser, som han, ”den evindelige Dadler og Anklager og den evindelige Ulykkesprofet“ mødte næsten hos hele Folket og fornemmelig hos saa godt som alle dets Ledere, hans særlige Fiender, og som var en saa daarlig og sørgelig Løn for alt hans kjærligheds fulde og utrættelige Arbeide for deres

Frelse, en Løn, der stod i den mest skjærende Modsætning til dette Arbeide. Den Smerte, der flød af den første Kilde, havde, efter hvad vi have seet, sin Grund i Profetens ømme, inderlige Kjærlighed til Israel som Guds Folk, den Smerte, som flød af den anden, havde, som allerede tidligere udtalt, sin Grund i hans bløde og ømme Natur. Hin Kjærlighed og dens Virkninger og Ytringer have ladet os skue dybt ind i Profetens Hjerte. Det samme gjør ogsaa de Følelser og Tanker, de Anfægtelser og indre Kampe, som hans Naturs Blødhed og Ømhed fremkaldte hos ham under de mangfoldige og svære personlige Lidelser, som han havde at udstaa. Hine lade os gjøre et Indblik i hans Hjertes Forhold til hans Folk, disse i dets Forhold til hans Fiender og Forfølgere og til hans Gud, den Gud, der havde kaldet ham og paa en Maade nødt ham til at blive hans Tjener og som holdt ham fast i sin Tjeneste, saavel som ogsaa omvendt i Guds Forhold til ham, i hans Fremgangsmaade med sin lidende, anfægtede og kjæmpende Profet, i, hvad man kan kalde, hans Opdragelse af ham. Begge tilsammen, Virkningerne og Ytringerne af Jeremias's Kjærlighed til hans Folk og de Følelser og Tanker, Anfægtelser og indre Kampe, som hans personlige Lidelser fremkaldte hos ham, give os et nogenlunde fuldstændigt Billede af Profetens Indre.

Vi ville i det Følgende forsøge at gjøre dette Billede fuldstændigere ved at fremstille de Følelser og Tanker, Anfægtelser og indre Kampe, som opstode hos Profeten under hans Lidelser, og som han har fremlagt i de tre omfangsrige i de første Aar af Kong Jojakim's Regjering forfattede Taler i C. 11-13, C. 14-17 og C. 18-20, især i de to sidste.

2. Her maa først og fremst en Anfægtelse omtales, som ikke er eiendommelig for Jeremias, men som han har fælles med andre gammeltestamentlige Gudsmænd, f. Ex. Asaf, om den end hos ham har været fremkaldt udelukkende eller dog væsentlig ved personlige Oplevelser og derfor har mere en subjectiv, personlig, end en objectiv og almindelig Karakter, vi mene den Anfægtelse, som er fremkaldt ved den Erfaring og Iagttagelse, at Gud lader det gaa de Ugudelige vel, at han skjenker dem uforstyrret Lykke, medens han lader sine Fromme og Hellige lide, idet han lader dem blive rammede af den ene Ulykke efter den anden.

Jeremias udtaler denne Anfægtelse i den første og tidligste af de tre nævnte Spaadomme, i Begyndelsen af C. 12 i de Ord: ”Retfærdig er du Herre, naar jeg trætter med dig. Dog maa jeg gaa irette med dig: Hvorfor er de Ugudeliges Vei lykkelig, hvorfor have alle de Ro, som øve Troløshed? Du har plantet dem, de have ogsaa slaaet Rod; de tage til, de bære ogsaa Frugt; nær er du deres Mund, men langt borte fraderes Nyrrer. Men du Herre, du kjender mig og prøver mit Hjertelag mod dig; ryk dem bort som Faar til at slagtes, og indvi dem til en Drabsdag! Hvorlænge skal Landet visne, og al Markens Urter hentørres? For dets Indbyggeres Ondskabs Skyld ere Dyr og Fugle bortrykkede; thi de sige: Han (Profeten) ser ikke hvorledes det tilsidst vil gaa os” (12, 1-4). Den her udtalte Anfægtelse blev fremkaldt ved det Had, de Trusler og Efterstræbelser og den Spot, som Jeremias for sine Spaadommes Skyld havde mødt hos sin Fødebys, Anathoths Indbyggere, der pleiede at tale meget gudeligt og at gjøre sig til af sin Gudelighed, medens deres Hjerte, som deres Forhold til Profetens Person og Prædiken viste, var fuldt af Ugudelighed (11, 18 - 23). At han maatte se at disse Mennesker, langt fra at blive straffede for sin Adfærd mod ham og sit Hykleri, snarere vedbleve at leve i uforstyrret Fred og stadig gik fremad i Velstand og Lykke, medens derimod han selv tiltrods for sin oprigtige Fromhed maatte døie deres ham dybt saarende Spot, svæve i Angest for de Truslers Skyld, som de udstødte mod ham, og være udsat for deres hemmelige Anslag mod hans Liv, dette gjorde ham mismodig og bragte ham til at gaa irette med Gud, hvis Handlemaade han fandt ubegribelig, og til utaalmodig at kræve af ham, at han skulde bortrykke hans Fiender og overhovedet alle

Ugudelige i Landet, der vare Skyld i, at dette led saa forfærdeligt under de store Calamiteter, som han havde tilskikket det, Calamiteter, som rammene baade de Onde og de Gode tilligemed alle Dyr i Landet¹¹. Herren tager i sit Svar paa Jeremias's Klage Profeten i Skole paa en eiendommelig Maade. "Naar du løber med Fodgjængere, og de gjøre dig trætte", siger han til ham, "hvorledes vil du da løbe omkaps med Heste? I et fredeligt Land er du tryk, men hvad vil du gjøre i Jordans Stolthed?¹² Thi selv dine Brødre og din Faders Hus, selv de handle troløst imod dig, selv de skrige efter dig af fuld Hals; tro dem ikke, naar de tale fagre Ord til dig!" (12, 5. 6). I disse Ord bebreider Herren Jeremias hans Mismod og Utaalmodighed ved at forkynde ham, at han skulde faa langt større, langt haardere Ting, Forfølgelser af langt større Omfang og Heftighed, at bære, end han nu gjør, og dernæst gjør ham bekendt med, at allerede hans nærværende Ulykke var større end han vidste, idet endog hans nærmeste Paarørende, hans egen Familie var troløs imod ham. Hvi er du, mener Herren, saa øm ligeoverfor det, du nu har at lide, og bliver du saa snart træt derved? Du faar vænne dig til større Taalmodighed i Lidelser, thi det, du nu lider, er for Intet at agte imod, hvad du siden vil komme til at lide, den Byrde, du nu bærer, er ringe i Forhold til den, jeg senere skal lægge paa dig¹³, og jeg vil allerede nu, for at øve dig i at bære Lidelser, gjøre din Byrde tungere, ved at lade dig vide, hvad der er skjult for dig, at Fiendskabet mod dig ikke indskrænker sig til dine Landsmænd, men at ogsaa dine Egne ere dig fiendske. Det var paa denne Maade, at Herren søgte at forberede sin svage Profet paa hans kommende Lidelser og at hærde ham mod dem, for at han, naar de nu vare komne, skulde kunne bære dem og ikke skulde segne under deres knugende Vegt. Tillige giver han ham i sit Svar at forstaa, at Aarsagen til, at han endnu ikke var skredet ind imod hans ugudelige Fiender og de Ugudelige i Landet overhovedet, var, at de endnu ikke havde fyldt sine Synders Maal. Deres Ondskab og med den Profetens Lidelser, der vare en Virkning af den og som saadan ledsagede dens Udvikling, maatte først naa sit Høidepunkt, førend Dommen over dem kunde indtræde. Herren var taalmodigere og langmodigere, end hans Profet.

3. De ulige større Lidelser, som Herren havde forudforkyndt Profeten, kom meget snart over ham. Herom vidner Talen i C. 14-17, en Tale, hvis Affattelse falder kun lidet senere end Affattelsen af den forangaaende. Tale i C. 11-13. I hin Tale klager nemlig Profeten efter at have berettet om, hvorledes Herren havde afvist alle hans Forbønner for Folket og ladet dette gennem hans Mund forkynde de allerstrengeste og allerhaardeste Straffedomme, smertelig over det almindelige Had og Fjendskab, som rammene ham, den Krig, som hele Landet førte mod ham for saadanne Straffetruslers Skyld, som de, han netop havde maattet udtale. "Ve mig, min Moder, at du fødte mig", udraaber han i 15, 10, "en Stridens Mand og en Tvistens Mand for det hele Land? Jeg har ikke laant dem, og ikke have de laant mig, og dog forbander Enhver mig". Og ligesaa klager han i Talen i C. 14-17 bittert over de heftige, uafbrudte og uophørlige Forfølgelser, som hans Ulykkesprofetier paaførte ham (15, 15-18). Disse Forfølgelser stedte Profeten i en Anfegtelse, som i Styrke langt overgik den, hvori han var kommen ved Anathothiternes Anslag mod hans Liv. Han antyder i denne Anfegtelse, som han lægger frem for Herren i en brændende Bøn om Frelse, at det var ham aldeles uforstaaeligt, hvorledes Herren kunde tøve saa længe med at fri ham for Forfølgelserne, som uafsladelig voldte ham de smerteligste og pinefuldeste Lidelser, ved at skride dømmende ind mod Forfølgerne, hvorledes han kunde vise en saa stor Langmodighed mod disse ugudelige Mennesker. Denne hans Langmodighed mod dem bragte ham, mener han, i Fare for at bukke under for deres Angreb, den vilde, hvis den endnu varede en Stund, koste ham Livet. Han minder fremdeles Herren om og foreholder ham, at han jo bar Forhaanelse for hans Skyld, at han altid med største Begjærighed havde annammet hans Ord og ladet det være hans Hjertes høieste Glæde,

fordi Herren havde kaldet ham til dette sit Ords Forkynder, til sin Profet, og at han havde viet det alvorsfulde og tunge Profetkald, som han havde givet ham, hele sit Liv med Opofrelse af alle Livets sædvanlige Glæder. Hvorledes kunde han da overlade ham i hans Fienders Hænder uden at yde ham nogensomhelst Hjælp? Ja, Jeremias gaar i Anfegtelsens Hede tilsidst endog saavidt, at han anklager Gud, at han beskylder ham for at have brudt sit Ord, svigtet det Løfte, han havde givet ham ved hans Kaldelse, Løftet om, at han vilde være med ham og frelse ham i alle de Trængsler, hans profetiske Virksomhed vilde medføre for ham. Profeten havde haabet og ventet paa dette Løftes Opfyldelse; men den var udebleven og udeblev fremdeles; han fandt sig bedragen. "Du ved det, Herre!" saa lyde de mærkelige og gribende Ord, hvori Profeten udtaler alt dette, "Kom mig ihu og besøg mig og hevn mig paa mine Forfølgere! Ryk mig ikke bort i din Langmodighed (mod dem)! Vid, at jeg bærer Forhaanelse for din Skyld! Jeg fandt dine Ord, og jeg aad dem, og dine Ord vare mig til Fryd og til mit Hjertes Glæde; thi jeg er kaldet med dit Navn, Herre, Zebaoths Gud! Jeg har ikke siddet i de Lystiges Lag og jublet; greben af din Haand har jeg siddet ensom; thi du fyldte mig med Harme. Hvorfor er min Smerte evig, og mit Saar ulægeligt? Det vil ikke lade sig læge. Du er jo bleven mig som en svigtende Bæk¹⁴, som Vande man ikke kan lide paa" (15, 15-18). - Herrens Svar paa Jeremias's smertelige Klage over det almindelige Had og Fjendskab, den almindelige Krig mod ham, hvorunder han led for sine Strafforkyndelsers Skyld, er forjettende og trøstende, medens hans Svar paa den bitre Klage over ham og den Anklage af ham, Profeten havde udtalt i Anfegtelsen, paa een Gang er strengt tilrettevisende og betingelsesvis forjettende. "Visselige" med disse Ord besvarer han den første, "Visselig, jeg vil løse dig, saa det gaar dig vel; visselig, jeg vil lade Fienden bønfalde dig i Ulykkens Tid og i Nødens Tid" (15, 11). Paa Klagen over og Anklagen af ham svarer ham derimod: "Hvis du vender om, saa vil jeg lade dig vende tilbage og staa for mit Ansigt, og hvis du skiller det Ædle ud fra det Uædle, skal du være som min Mund; de skulle igjen vende om til dig, men du skal ikke vende om til dem. Og jeg vil gjøre dig for dette Folk til en fast Kobbermur, og de skulle stride imod dig, men ikke faa Overhaand over dig, thi jeg er med dig for at frelse dig og for at redde dig. Og jeg vil redde dig af de Ondes Haand, og jeg vil forløse dig af Voldsmænds Haand" (15, 19-21). I hine første Ord lover Herren sin ved fiendtlige Angreb fra alle Kanter rundtom ligesom bundne og af hver Mand i Folket forbandede Profet paa det Allerkræftigste¹⁵, at han skal løse ham fra hans Baand, og at de Selvsamme, som nu forbande ham, skulle bønfalde ham om at hjælpe dem. Herren skal nemlig slaa Angrebene paa ham tilbage ved at sende Folket den Ulykke og Nød, som han har ladet forkynde det ved hans Mund, og denne Ulykke og Nød skal drive det til at henvende sig til ham med Bøn om, at han dog maatte bede for det¹⁶. I Svaret paa Jeremias's bitre Klage over ham og Beskyldningen mod ham kundgjør Herren Profeten (indirekte), at han paa Grund af den har afsat ham fra hans profetiske Embede. Han kan dog igjen blive indsat i det. Men hans Igjenindsættelse og med den hans endelige Seir over hans Forfølgere og Frelse fra deres Haand er afhængig af, at han foretager en Lutringsproces med sig. Ædelt og uædelt Metal, Guld og Sølv og allehaande Slagger, oprigtig Tro paa Herren og Nidkjerhed i hans Tjeneste og Utaalmodighed og Forsagthed, Knurren mod Gud og Tvivl paa hans Sanddruhed og Trofasthed, ere hos ham blandede med hinanden. Han skal nu skille Slaggerne ud af sit Hjerte, saa at Guldet og Sølvet alene bliver deri. Gjør han det, saa skal den høie Ære og store Lykke at staa for Guds Ansigt som hans fortrolige Tjener, der modtager hans Befalinger og bringer dem til Menneskene, og saaledes bliver hans Mund ligeoverfor dem, paany blive ham tildel. Og er han atter bleven Guds Profet, saa skal ikke han komme til at maatte bøje sig for sine Forfølgere ved i fuldkommen Forsagthed, fornegtende sit forrige Kald og Gud selv, at gjøre dem allehaande Indrømmelser, men skulle omvendt de komme til at maatte bøje sig for ham ved i den Nød, som Herren ved sine Domme vil lade komme

over dem, at henvende sig til ham med ydmyg Begjæring om, at han dog maatte hjælpe dem ved sin Forbøn hos sin Gud. Og endvidere skal da Herren gjøre ham uovervindelig ligeoverfor alle deres Angreb og frelse ham fra deres Haand. Slutningen af Herrens Svar er en Gjentagelse af det Løfte, som han havde givet Jeremias ved hans Kaldelse, og som Profeten i sin Klage havde beskyldt ham for ikke at have holdt. Profeten trængte haardt til dette Løftes Fornyelse.

De revsende og truende og trøstende og lokkende Ord, som Herren havde talt ind i Jeremias's Sjæl, gjorde for denne Gang Ende paa Profetens Anfegtelse. Vi høre ham i Stutningen af den anden Tale, i 17, 14-18¹⁷⁾, hvor han atter retter en Bøn til Herren, som har hans personlige Forhold til sin Gjenstand, føre et ganske andet Sprog, end han havde ført i C. 15. Han gaar der ikke mere, som her, irette med Herren, men klager kun for ham over sine Fiender, forsvarer sig mod deres Beskyldninger og beder mod dem. Han udtaler der sin Smerte for Herren over den Spot, han maatte lide af dem, fordi hans Strafforkyndelser endnu ikke havde opfyldt sig, og over deres Miskjendelse af hans Kjærlighed til Israel og af hans Profetkald, en Miskjendelse, der kom tilsyne i deres Paastande, at hans Ulykkesprofetier vare fremgangne af Had mod Guds Folk, og at det var dette Had, som havde bragt ham til at agere Profet. Han tager imod disse Paastande, som krænkede ham paa det Dybeste, den alvidende Gud til Vidne paa, at han ikke, havde trængt sig til sit profetiske Embede, men kun ikke haardnakket vægret sig ved at overtage det, dengang Gud kaldte ham dertil, og at han ikke havde længtet efter sit Folks Undergang, hvad de Bønner viste, hvori han havde søgt at bevæge ham til ikke at lade denne indtræde. Han beder endelig Herren om ikke at lade ham blive tilskamme og forfærdet ved ikke at opfylde hans Strafforkyndelser, men snarere ved at opfylde dem lade hans Forfølgere blive det og om, naar Opfyldelsens Dag kom, at frelse ham og straffe disse dobbelt, baade for sine Synder og fordi de havde forfulgt ham. "Læg mig, Herre", beder Profeten i 17, 14-18, "saa bliver jeg lægt! Frels mig, saa bliver jeg frelst! Thi du er min Lovsang. Se, de sige til mig: Hvor er Herrens Ord? Lad det dog komme! Men jeg har ikke stredet imod at følge dig og være Hyrde, ei heller har jeg begjæret en ubodelig Ulykkes Dag, du ved det; - hvad der udgik fra mine Læber, det var for dit Ansigt. Vær mig ikke til Forfærdelse! Du er min Tilflugt paa Ulykkens Dag. Lad mine Forfølgere blive tilskamme, og lad ikke mig blive tilskamme! Lad dem forfærdes, og lad ikke mig forfærdes! Lad Ulykkens Dag komme over dem, og knus dem med dobbelt knusende Slag!"

4. Noget senere vendte dog Profetens Anfegtelser tilbage, og det saaledes, at de nu bleve stærkere og voldsommere, end nogensinde før.

Hvad der bevirkede dette, var den uafsladelige og almindelige Spot og Haan, hvormed hans Revselsler og Strafforkyndelser, Formaninger og Advarsler bleve modtagne, og den heraf følgende uophørlige Latterliggjørelse og Beskjæmmelse af hans Person, de mange hemmelige, lumske Anslag mod hans Liv, for hvilke han for deres Skyld var udsat, og hvori ogsaa de Mænd deltog, som ikke vare optraadte mod ham som aabenbare Modstandere og Fiender, men levede i Fred med ham, og den Rædsel, hvormed hans Sjæl blev opfyldt, da han fik høre om disse Anslag, den raae og forsmædelige Mishandling, som han nylig havde maattet lide, idet en af de høiest staaende Mænd i Jerusalem, Templets Overopsynsmand, Præsten Pashur, havde slaaet ham, sat ham i Stokken og ladet ham en hel Nat for blive deri (20, 1-3)¹⁸⁾, altsammen paa Grund af hans Forkyndelse, at Staden for sit Afguderis Skyld skulde blive ødelagt (C. 19), endelig, og ikke mindst, den usigelig nedslaaende Følelse af, at alt hans Arbejde paa Folkets Omvendelse og Frelse, som dets Adfærd mod ham viste, havde været frugtesløst og forgjæves, og den trykkende

og anfegtelsesfulde Kjendsgjerning, at Opfyldelsen af hans Strafforkyndelser endnu bestandig lod vente paa sig.

Alt dette tilsammen fremkaldte svære Sjælekampe hos ham, Sjælekampe, hvori han dog omsider seirede, idet de Forjettelser, som han havde faaet af Herren, bragte ham til at hæve sig til den glade Forvisning, at han, den almægtige Gud, vilde frelse ham af hans Forfølgeres Haand og, ved at opfylde hans Strafforkyndelser, gjøre alle disse tilskamme. Undertiden bleve de Lidelser, som hans profetiske Virksomhed medførte for ham, saa uudholdelige, at han faldt paa den Tanke, at opgive den, hvilken Tanke han dog aldrig kom til at udføre, idet, naar han forsøgte at gjøre dette, det Gudsord, som han med Magt holdt indesluttet i sit Indre, her voldte ham en Pine, der var endnu uudholdeligere, end Alt, hvad han havde havt at lide under Udøvelsen af sit Kald. Og til andre Tider kunde han være gennemtrængt og behersket af en saa stor Ulykkesfølelse, at han ønskede aldrig at være bleven født, ja forbandede sin Fødselsdag i de 'stærkeste og mest lidenskabelige Udtryk.

Jeremias har i Slutningen af den sidste af de tre Taler i C. 10-20, Talen i C. 18-20, fremlagt først et Exempel paa en Sjælekamp, der endte med Seir for ham, og umiddelbart derefter et Exempel paa, hvorledes han undertiden i den Grad blev overvældet af Følelsen af at være født til et Liv fuldt af jammer og Elendighed, at han gav sig aldeles over uden at kjæmpe.

Det i alle Henseender yderst mærkelige Parti af den nævnte Tale, hvori han gjør dette, C. 20, 7-18, lyder saaledes:

”Herre du overtalte mig, og jeg lod mig overtale, du blev mig for stærk og fik Overhaand: - jeg er bleven til Latter den ganske Dag, hver Mand spotter mig. Thi, saa ofte jeg taler, maa jeg skribe, maa jeg raabe: Vold og Ødelæggelse! Thi Herrens Ord er blevet mig til Haan og til Spot den ganske Dag. Og sagde jeg: Jeg vil ikke komme ham ihu og ikke tale mere i hans Navn, saa blev det i mit Hjerte som en brændende Ild, der var indesluttet i mine Ben, og jeg trættede mig ud med at udholde den, og jeg formaaede det ikke. Thi jeg hørte Manges Hvisken, Rædsel fra alle Kanter: ”Melder ham! Vi ville melde ham!” Alle de Mænd, med hvem jeg har Fred, lure paa mig, om jeg vakler: ”Maaske han lader sig forlokke, saa vi kunne faa Overhaand over ham og tage vor Hevn over ham”. Men Herren er med mig som en vældig Helt; derfor skulle mine Forfølgere snuble og Intet formaa; de blive saare beskjæmmede fordi de ikke have handlet viselig, - en evig Skjændsel, som ikke glemmes. Og den Herre Zebaoth er en retfærdig Prøver, han ser Nyrer og Hjerte; jeg skal se din Hevn over dem; thi for dig har jeg lagt min Sag frem. Synger for Herren, lover Herren! Thi han har udfriet den Fattiges Sjæl af Ildgjerningsmænds Haand” (20, 7-13).

”Forbandet være den Dag, paa hvilken jeg blev født! Den Dag, paa hvilken min Moder fødte mig, være ei velsignet! Forbandet være den Mand, som bragte min Fader et godt Budskab, idet han sagde: Et Drengbarn er dig født, og som glædede ham saare, Og den Mand skal vorde som de Stæder, Herren omstyrkede uden at angre det, og han skal høre Skrig om Morgenen og Krigsraab ved Middagstid, fordi han ikke dræbte mig fra Moders Liv af, saa min Moder blev min Grav, og hendes Liv frugtsommeligt til evig Tid. Hvorfor kom jeg da ud af Moders Liv til at se Møje og Sorg, saa mine Dage svinde hen i Skjændsel?” (20, 14-18).

I den første Del af det foranstaaende Parti af Talen i C. 18-20, den Del, hvori Jeremias fremstiller en Sjælekamp, der endte med Seir for ham, gaar han ud fra sin Kaldelse (Cap. 1). Jeg trængte mig ved den, mener han, ikke til det profetiske Embede, men overtog det snarere, fuld af svære Betæneligheder, med Modstræben 1, 6. 8), idet jeg kun gav efter for Herrens uimodstaaelige Overtalelser, hvortil ogsaa de Løfter hørte, at han skulde vaage

over Opfyldelsen af sit Ord (1, 11. 12), og at han skulde bistaa mig, gjøre, at alle mine Fiender ikke skulde kunne overvinde mig, og redde mig af deres Haand (1, 8. 18 f.). Men hvad er nu, vedbliver Profeten, Resultatet af, at jeg gjorde dette og i en lang Række af Aar har virket som hans Profet? At al Verden uafladelig udeler og spotter mig, at jeg ikke kan aabne min Mund, uden at jeg maa klage over, at jeg bliver voldeligen overfalden med Smædeord. Anden Virkning, end at jeg har høstet Haan og Spor i rigeste Maal, har Guds Ord i min Mund ikke havt. Folket er blevet det samme. Dette sørgelige og smertelige Resultat af min profetiske Virksomhed, siger han videre, har gjentagne Gange fremkaldt den Beslutning hos mig at opgive den, men, saa ofte jeg forsøgte at udføre denne Beslutning, ved at holde det Guds Ord, som lød i mit Indre, og hvoraf dette var fuldt (Herrens Vredes Ord, 6, 11; 15, 17, Revselsens og Truselens Ord), tilbage deri, blev det her til en brændende Ild, som fortærede Marven i mine Ben, saa jeg, trods al anvendt Møje, ikke længe formaaede at holde det indesluttet, men snart maatte slippe det ud, maatte forkynde det. Jeg kunde saaledes ikke lade være med at vedblive at profetere, uagtet jeg vidste, at jeg ikke vilde udrette Andet derved, end at skaffe mig nye Lidelser. At jeg vilde standse med min profetiske Virksomhed, fortsætter han, dertil havde jeg foruden den almindelige og uafladelige Spot og Haan, som jeg paadrog mig ved den, endnu en anden Grund. Jeg fik og jeg faar endnu bestandig høre om allehaande hemmelige Anslag mod mit Liv, fremkaldte ved mine Revsels og Trusler. Jeg faar Underretning om, hvorledes Mange hviskende opfordre hverandre til at angive mig for Øvrigheden som et statsfarligt Menneske¹⁹ og tilhviske hverandre, at de ville gjøre dette. Jeg faar vide, at endog de Mænd, hvis offentlige Forhold til mig er et venligt eller dog fredeligt, som hemmelige Fiender af mig lure paa, at jeg skal forgaa mig ved et eller andet Ord, ja tale om, at de ville søge at forlokke mig til at gjøre dette, i det Haab herved at kunne opnaa, at jeg bliver straffet paa Livet og saaledes endelig faa Bugt med mig, den forhadte Straffeprædikant, og hevne sigt paa mig for mine "Smædeorde. Jeg var saaledes og er endnu bestandig omgiven af Rædsel fra alle Kanter og derfor ogsaa fuld af Rædsel. "Men", vedbliver Jeremias, idet han kommer de Forjættelser ihu, som Herren havde givet ham ved hans Kaldelse (1, 8 18. f.), og som han for kort Tid siden havde fornyet (15, 11. 19-21), og tillige tænker paa, at Forjetteren jo var den almægtige Gud, og idet han saa griber Forjættelserne med kraftig Tro, "Men Herren er med mig som en vældig Helte, for hvem det er den letteste Sag af Verden at beseire de mægtige Voldsmænd (15, 21), som nu forfølge mig og volde mig Trængsel. De skulle derfor ikke naa sit Maal at bringe mig til at falde, men snarere selv falde og herved, til Straf for sin Daarlighed, ikke, som jeg, blot lide en forbigaaende Beskjæmmelse, der snart er glemt, men bedækkes med en Skjændsel, der varer til evig Tid og aldrig glemmes. Dette vil ske, fordi Herren kjender deres og mit Hjertes Forhold til ham og er en retfærdig Gud. De have villet tage sin Hevn over mig, jeg er vis paa, at jeg vil faa se den Hevn, som Herren, for hvem jeg har lagt min Sag frem, vil tage over dem.. Tilsidst bliver Profetens Formaning om, at Herren skal frelse ham af sine ugudelige Fienders Haand, saa fast og freidig, at han ser sig allerede frelst og derfor opfordrer de Fromme til at love og prise Frelseren for den.

Den anden Del af det ovenfor anførte Parti af Talen i C. 18-20 staar i den skarpeste, mest skjærende Kontrast med Slutningen af den første. Her fuldkommen Seir i Anfægtelsen, freidig, ja jublende Tro, hist den voldsomste Anfægtelse, en Sjælsstemning, der nærmer sig Fortvivlelsen, den dybeste Klage, her idel Lys i Hjertet, hist idel Mørke.

Profeten har stillet de to Dele aldeles uformidlede ved hinandens Side, han er fra den første gaaet brat over til den anden, uden at forudskikke denne Nogetsomhelst. Man skulde derfor tro, at han umiddelbart efter, at han havde svunget sig op til den Troeshøide, hvorpaa han staar i Slutningen af den første Del, og herved fuldstændig beseiret Anfægtelsen, igjen er

styrtet ned fra hin og tilbage til denne eller snarere i en ny, endnu langt dybere, idet den forfærdelige Virkelighed, der omgav ham paa alle Kanter og var ham tæt ind paa Livet, pludselig atter gjorde sig gjældende hos ham paa det Stærkeste og berøvede Forjettelserne og det øvrige, som netop havde forhjulpet ham til Troen, al deres Kraft for ham. Psychologisk umuligt er dette vistnok ikke, men det er dog mindre rimeligt. Vi har snarere at antage enten, at der har ligget nogen Tid, om end kanske en mere eller mindre kort, imellem den i den første Del fremlagte Anfegtelse og Troesseir og den til Fortvivlelse grændsende Sjælsstemning, som fremtræder i den anden, eller ogsaa, at Profeten i de to Dele kun har villet opstille Exempler paa de Sjælekampe og Stemninger, som han i den Tid, hvori C. i 18-20 falder, havde at føre og gennemgaa.

Jeremias forbander sin Fødselsdag i Ord, der ligne dem, hvori Job havde forbandet sin (Job C. 3), idet han til en vis Grad tilegner sig sin Forgjængers Ord. Hvad der adskiller Profetens Tale fra Jobs, er fornemmelig det, at han ikke, som denne (Job 3, 20. 23), retter nogen umiddelbar og utrykkelig Anklage mod Gud. Middelbart ligger dog en saadan i det, han siger, thi Gud var jo hans Livs og den Dags Skaber, paa hvilken han var bleven født. De forfærdelige og høist forunderlige Ord, hvoraf Profeten betjener sig i V. 14-17, maa ikke opfattes bogstavelig og kunne det heller ikke, idet de isaafald vilde være aldeles meningsløse. Jeremias's Fødselsdag kunde jo i Virkeligheden ikke rammes af nogen Forbandelse. Og hvorledes kunde Nogen falde paa at ville dræbe ham, førend han endnu var kommen ud af sin Moders Liv, saa hun beholdt hans døde Krop i det for bestandig? Og hvorledes kunde Nogen, om han havde villet gjøre dette, faa Lov dertil? Endelig: Profetens Tanke i V. 15-17 er den, at den Mand som fuld af Glæde bragte hans Fader det glade Budskab, at han var bleven født ham, istedet derfor burde have dræbt ham, førend han endnu var født, fordi dette havde været den største Barmhjertighedsjerning mod ham, idet han derved vilde være bleven bevaret for et høist ulykkeligt Liv, og at han ved at gjøre det Modsatte havde vist sig yderst ubarmhjertig mod ham, ja begaaet en forfærdelig Forbrydelse. Men hvorledes kunde Manden vide, at Jeremias vilde komme til at føre et høist ulykkeligt Liv, hvorledes kunde han gjøre, hvad der var en svær Forbrydelse? Den Mand, om hvem Profeten taler, er ikke nogen real Person, nogen Person, som virkelig har existeret, men kun en ideel, en tænkt, og Profetens Ord om ham og om sin Fødselsdag ere kun et over al Maade stærkt Udtryk for hans Ønske aldrig at være bleven født, et Ønske, som hans grændseløse Smerte over at maatte føre et Liv fuldt af Møie, Sorg og Skjændsel afpressede ham. I den Beskyldning for Ubarmhjertighed, som han indirekte retter mod den i Virkeligheden ikke eksisterende, men kun tænkte Mand, som havde undladt at dræbe ham før hans Fødsel, ligger i dybeste Grund en Beskyldning for Ubarmhjertighed mod Gud, den virkelig Eksisterende, som havde givet ham Livet og ikke ladet ham dø i Moderlivet, - hvad dog Profeten, aldeles behersket af den Følelse, at han var en høist ulykkelig Mand, ikke var sig bevidst.

Det lader sig ikke negte, at Jeremias ved sine Ord svarlig forsyndede sig mod Gud. De tilkjendegive jo en høi Grad af Utaalmodighed og Mismod, fremgangen af stor Troessvaghed og førende med sig Miskjendelse af Guds Kjærlighed og Utaknemmelighed mod ham, hvortil endnu kommer, at de ere fremførte i et Sprog, der i Lidenskabelighed og Voldsomhed søger sin Mage. Vi skulde derfor vente, at Herren vilde have straffet ham for denne Tale, hvad han jo tidligere havde gjort ved lignende Udbrud af Profetens Utaalmodighed og Mismod (12, 5 f.; 15, 19), og at han vilde have straffet ham endnu skarpere, end ved disse. Vi skulde fremdeles vente, at han, ligeledes som før (15, 20 f.), efter at have straffet ham vilde have trøstet ham igjen, idet han jo nu mere end nogensinde før trængte til Trøst. Endelig skulde vi vente, at Profeten vilde have meddelt os, hvorledes han seirede over den Anfegtelse, der bragte ham til at forbande sin Fødselsdag. Men Intet

af alt dette sker. Der følger paa Profetens Forbandelse af sin Fødselsdag hverken nogen guddommelig Revselse eller nogen guddommelig Trøst; ei heller følger paa den nogen Fremstilling af hans Seir over Anfegtelsen, saa at Talen i C. 18-20 kan siges at ende i Mørke og Nat. Hvad er Grunden til begge Dele: Guds paafaldende Taushed paa Profetens Ord og Profetens ligesaa paafaldende Taushed om sin Seir over Anfegtelsen? For at begynde med den sidste: Aarsagen til den var, at Profeten turde forudsætte, at Læserne af hans Bog vilde se af Alt, hvad der i denne fulgte paa Talen i C. 18-20, at han ikke var gaaen under i den Anfegtelse, hvormed denne Tale slutter, men gaaen seierrig ud af den. Kanske han ogsaa ved at blive staaende ved de forfærdelige Ord i Slutningen af C. 20 vilde lade den Synd, han havde begaaet ved dem, træde skarpere frem; thi vi have vel i Meddelelsen af dem at se en Slags Syndsbejndelse aflagt til Selvbeskjæmmelse og til den Herres Pris, der siden havde frelst ham, ja til alle Tider vist sig som hans Frelser. Grunden til, at Herren undlod at revse Jeremias for hans syndige Tale, var den, at han vidste, at Revselsen under dennes momentane oprørte Sindsstemning ikke vilde have nogen Virkning paa ham, og at den i Profeten boende Helligaands straffende Røst, Mindet om den alvorlige Revselse, som han tidligere havde faaet for et lignende Udbrud af Utaalmodighed og Mismod og fremforalt den nærforestadende Begyndelse af hans Strafforkyndelsers Opfyldelse snart vilde bringe ham til strengt at gaa irette med sig selv for sine Ord, føle sig dybt beskjæmmet over dem og bittert angre dem. Hvad endelig angaar Grunden til, at Herren lader Profeten blive uden nogensomhelst Trøst, saa var den en dobbelt: Han havde ved hans Kaldelse givet og for kort Tid siden fornyet ham den Forjættelse, at hans Fiender ikke skulde kunne overvinde og ødelægge ham, og han vilde i den nærmeste Tid lade Begivenheder indtræffe, med hvilke Begyndelsen af Profetens Strafforkyndelsers Opfyldelse skulde indtræde: Nebukadnezars Seir over den ægyptiske Konge Neko ved Karkemis i Kong Jojakims fjerde Aar (Jer. 46, 2) og Følgerne af denne Seir: den babyloniske Konges Herredømme over Syrien og Palæstina, hans Komme til Jerusalem, Beleiring af Staden, Indtagelse af den og Bortførelse af flere af dens Indbyggere og af en Del af Tempelkarrene (Dan. 1, 1 ff.) og Indtrædelsen af det jødiske Folks syttiaarige babyloniske Trældom (Jer. 25). Herren ansaa nu hin Forjættelse for tilstrækkelig til at forhindre, at Jeremias for Øieblikket bukkede under i Anfegtelsen, og han vidste, at de anførte Begivenheder, der retfærdiggjorde Profeten i Folkets Øine og gjorde Ende paa hans Fienders Spot og Haan, vilde rive ham ud af den. At dette Sidste virkelig skede, se vi af de Spaadomme, som Jeremias udtalte i Jojakims fjerde Aar og i den nærmeste Tid derefter. Vi finde nemlig i disse ikke mere nogetsomhelst Spor af Anfegtelse. Overhovedet ophørte Profetens Anfægtelser med det nævnte Aar, uagtet Forfølgelserne mod ham, saa langt fra at standse med det, nu først ret begyndte (s. t. Ex. 36, 26²⁰) for omsider at naa sit Toppunkt ved Jerusalems sidste Beleiring under Zedekias (Jer. 37 og 38). Denne mærkelige Foreteelse havde sin Grund dels i den tidligere fremhævede Omstændighed, at Profeten nu var vant til Forfølgelserne og hærdet imod dem, dels i den mægtige Styrkelse, som han fik derved, at hans Strafforkyndelser fra nu af uafbrudt og i stedse stigende Maal gik i Opfyldelse.

V.

Vi have seet, hvorledes Jeremias's Kjærlighed til Israel drev ham til hyppig og paa den mest indtrængende Maade at intercedere for det hos Herren, naar denne havde truet det med Straffedomme, eller naar han havde ladet det komme i stor Nød; vi have seet, hvorledes han i saadanne Tilfælde undertiden formelig kunde storme ind paa Gud med Bønner og føre en Bønnekamp med ham for at bringe ham til ikke at udføre sine Trusler eller til at gjøre Ende paa Nøden.

I skjærende Contrast hermed staa det, at Profeten oftere rettede *Bønner* til Gud mod sine Fiender og Forfølgere, *der* for en Del høre til de forfærdeligste, det gamle Testamente kjender, og som synes at aande det mest glødende Had til dem og at være fremgangne af et Hjerte fuldt af Hevnjerrighed.

For at anføre disse Bønner: I C. 12, 3 beder Profeten: ”Ryk dem²¹ bort som Faar til at slagtes, og indvi dem til en Drabsdag!” I C. 15, 15 beder han: ”Du ved det Herre Kom mig ihu, og besøg mig, og hevn mig paa mine Forfølgere! Ryk mig ikke bort i din Langmodighed (mod dem!)” I C. 17, 18 beder han: ”Lad mine Forfølgere blive tilskamme, og lad ikke mig blive tilskamme! Lad dem forfærdes, og lad ikke mig forfærdes! Lad Ulykkens Dag komme over dem, og knus dem med dobbelt knusende Slag!” Endelig i C. 18, 19-23 beder han: ”Herre, giv Agt paa mig, og hør paa deres Røst, som stride imod mig! Skal man gjengjælde Godt med Ondt? Thi de have gravet en Grav for mit Liv. Kom ihu, at jeg stod for dit Ansigt for at tale Godt for dem, for at vende din Vrede bort fra dem! Derfor giv deres Børn hen til Hungeren, og overgiv dem i Sværdets Vold, og lad deres Hustruer vorde barnløse og Enker, og deres Mænd dræbte af Pesten, deres unge Karle slagne ihjel af Sværdet i Krigen! Lad Skrig vorde hørt fra deres Huse, naar du pludselig lader en Skare komme over dem! Thi de have gravet en Grav for at fange mig og skjult Snarer for mine Fødder. Men du, Herre, kjender alle deres Anslag imod mig til Døden; forlad ikke deres Misgjerning og udslet ikke deres Synd for dit Ansigt, saa de vorde nedstyrtede for dit Ansigt; handle med dem paa din Vredes Tid!”

Hvorledes skulle vi nu dømme om disse Bønner, især om den sidste, Jeremias's Hovedbøn mod sine Fiender? Staa de ikke i den skarpeste Strid med Herrens Ord: ”Elsker Ederes Fiender, velsigner dem, som Eder forbande, gjør dem Godt, som Eder hade, og beder for dem, som gjøre Eder Skade og forfølge Edere (Matth. 5, 44; sml. Luk. 6, 27 f.). Ja, staa de ikke ogsaa i Strid med, hvad der ligger i Moselovens Forskrift i 2 Mos. 23, 4 f., og i Salomos Fordring i Ordsp. 25, 21: ”Hungrer din Fiende, saa giv ham Brød at æde, og tørster han, saa giv ham Vand at drikke?”

For ikke at bedømme Jeremias's Bønner mod hans Fiender urigtig og gjøre Profeten Uret maa vi fastholde Følgende:

1. Profetens Fiender og Forfølgere hadede og forfulgte ham for det Ords Skyld, han forkyndte, for hans Revselsers, Formaningers, Advarslers og Truslers Skyld, af hvilke de følte sig truffene, og som de fandt utaalelige. I C. 11, 21 siger han om Anathothiterne, at de søgte efter hans Liv, idet de sagde: ”Du skal ikke profetere i Herrens Navn, for at du ikke skal dø ved vor Haand”. I C. 17, 15 lader han de Fiender, imod hvilke han beder i 17, 14-18, spottende spørge ham: ”Hvor er Herrens Orde?” og rette, ligeledes spottende, den Opfordring til ham: ”Lad det komme!” Og i C. 18, 18 forudskikker han Bønnen mod sine Forfølgere i V. 19-23 de Ord: ”Da sagde de: Kommer og lader os udtænke Anslag mod Jeremias; thi Loven er ikke borte fra Præsten, eller Raad fra den Vise, eller Ord fra Profeten; kommer og lader os slaa ham med Tungen og lader os ikke give Agt paa noget af hans Ord!” Men Profetens Ord vare nu ikke hans, men Guds. Gud havde lagt dem i hans Mund (1, 9), og han selv var herved bleven ”som Guds Mund” (15, 19). I ham hørte de Gud (sml. Luk. 10, 16), ja havde de, forsaavidt de gjorde dette, ham selv for sig. I Profetens Ord hadede, spottede og haanede de derfor Guds Ord og i hans Person Gud selv. De vare Guds Ords og Guds Fiender og Forfølgere. Mod dem som saadanne var det, Profeten bad. Hans Bøn mod dem var en Bøn i Guds egen Interesse, fremgangen af Nidkjærhed for hans Hellighed, hans Ære. Krænkelser, som de vilde have tilføjet ham som Privatmand, ikke i hans Egenskab som Profet, som *Manden* Jeremias, ikke som *Profeten* Jeremias, som de vilde have tilføjet *ham*, ikke *Gud i ham*, som han vilde

have havt at bære for *sin egen*, ikke for *Guds Skyld*²²⁾, saadanne Krænkelser vilde ikke have bragt ham til at bede mod dem saaledes, som han gjør. Jeremias har altsaa ved sine Bønner mod sine Fiender og Forfølgere ingenlunde forsyndet sig mod Moses's Forskrift, Salomos Fordring og Christi Bud, idet alle disse kun handle om et Meneskes egne Fiender, forbyde i Selvsyge grundet og af den fremgaaet Had mod disse og kræve, at man skal gjøre vel imod dem.

2. Profeten bad *mod* sine Fiender, ikke saasart disse havde begyndt at forfølge ham, men først, efter at han havde bedet *for* dem, og de, tiltrods herfor vare vedblevne at forfølge ham, ja nu havde forfulgt ham endnu værre, end før, og saaledes havde gjengjældt ham Godt med Ondt. ”Kom ihu”, siger han i 18, 20, ”at jeg stod for dit Ansigt at tale Godt for dem, for at bortvende din Vrede fra dem”²³⁾. Jeremias havde altsaa staaet for Herrens Ansigt og ved sine Bønner søgt at bevæge Gud til ikke at fuldbyrde de forfærdelige Straffedomme, som han havde ladet forkynde dem gennem hans Mund. Profetens Kjærlighed til dem havde ikke kunnet finde sig i, at saadanne Straffedomme skulde ramme dem, han havde formedelst den ikke kunnet faa sin Vilje til at stemme overens med Guds Vilje, han havde, saa at sige, demonstreret imod denne, og han havde gjort dette ved at bede for dem. Men nu havde de lønnet hans store Kjærlighed med, at de søgte at paaføre ham Undergang, ham, der havde søgt at frelse dem fra Undergang. De havde talt om at ”slaa ham (ihjel) med Tungen”²⁴⁾, ham, som med sin Tunge havde søgt at bevare deres Liv. Hvad blev der da tilbage for Profeten end nu at give Guds Strafforkyndelser sit Bifald, at sige ja og Amen til dem, at tale som saa: Ja, du havde Ret, Herre, da du lod mig forkynde dem Undergang og ikke vilde, at jeg skulde bede for dem, de fortjene ikke Andet end, hvad du har ladet forkynde dem, gjør det, ja gjør det derfor! De ville jo selv, at du skal gjøre det; de ligne den Mand, om hvem din Tjener David har sagt: ”Han elskede Forbandelse, og den kom over ham; han havde ikke Lyst til Velsignelse, og den blev langt borte fra ham” (Ps. 109, 17). Jeremias's Bøn mod sine utaknemmelige Forfølgere er i Grunden intet Andet end en affectfuld Billigelse af de guddommelige Strafforkyndelser, som han tidligere havde havt at udtale. Hans Kjærlighed, ikke længere mulig og tilladt, slog om i en til Guds hellige Vrede svarende hellig Vrede, Kjærlighedens anden Side.

3. Om Profetens Fiender og Forfølgere gjaldt i fuldeste Maal, hvad han maatte udtale om sine Samtidige i Almindelighed, at de havde Øine, men ikke saa, Øren, men ikke hørte (5, 21), at de havde et gjenstridigt Hjerte (5, 23), at deres Øre var uomskaaet, saa de ikke kunde give Agt (6, 10), at de vare idel Slagger (6, 27-30), at de vare uomskaarne paa Hjertet (9, 26), at de, vante til at gjøre Ondt, ligesaa lidt kunde gjøre Godt, som en Morian kunde omskifte sin Hud, eller en Parder sine Pletter (13, 23). De vare Mennesker, ”hos hvem der ingen Forandring var” (Ps. 55, 20), uforbederlige, forhærdede Mennesker. Og Profeten vidste ved den Helligaands Oplysning med guddommelig Vished, at de vare det. Derfor turde han bede mod dem, som han gjør. Ellers havde han ikke turdet gjøre det.²⁵⁾

Jeremias's Bønner mod hans Fiender have forøvrigt ikke blot gammeltestamentlige Paralleler i Davids Psalmer, men ogsaa nytestamentlige. S. fremforalt Paulus's Ord i 2 Tim. 4, 14 f.: ”Alexander, Smeden, beviste mig meget Ondt. Herren betale ham efter hans Gjerninger! For ham vogte ogsaa du dig! Thi han stod vore Ord saare imod”.

NOTER:

1. Sml. f. Ex. Jer. 17,7. 8 med Ps. 1,1-3, Jer. 10, 24 med Ps. 6, 2 og Ps. 38, 2, Jer. 11,20. 17,10. 20,12 med Ps. 7,10, Jer. 20,18. 17,18. 20,10 med Ps. 31,11. 14. 18 og Jer. 20,14 ff. med Job 3,3ff.
2. I Tidsrummet mellem Rehabeam og Usias forekommer dog i judariget et enkelt Tilfælde af Profetmord (2 Krøn. 24, 20-22) og et enkelt Tilfælde af, at en Profet blev kastet i Fængsel (2 Krøn. 16, 10). Sml. desforuden Mishandlingen af en Profet i 1 Kgb. 22, 24 og 2 Krøn. 18, 23 og Truselen mod en Profet i 2 Krøn. 25, 16. I Tistammerriget hørte under Achab Profetmord til Dagsordenen. I Judariget bleve, det ovenfor anførte Tilfælde fraregnet, Profeter først under Manasse myrdede, dengang i stort Antal (sml. Jer. 2, 30 med 2 Kgb. 21, 16. 24, 2 og 21, 10).
3. Det Tidsrum af 11 1/2 Aar, som laa imellem Josias's Død og Zedekias's Tronbestigelse, fyldtes næsten ganske af Jojakims Regjering, idet denne Konge regjerede i 11 Aar, medens Joahas og Jojachin kun regjerede i 3 Maaneder hver. Jer. 11-20 falder ogsaa væsentlig i Jojakims Tid.
4. Ahikam, der havde været en af de fem Store, som Josias i sit attende Aar havde sendt til Profetinden Hulda (2 Kgb. 22, 12 ff.), afværgede, at Jeremias i Begyndelsen af Jojakims Regjering blev slaet ihjel af Præsterne, de falske Profeter og Folket paa Grund af sin Spaadom om Jerusalems og Temples ødelæggelse (Jer. 26, 24).
5. Ebed-Melech udvirkede ved sin Forbøn for Jeremias hos Kong Zedekias, at Profeten blev trukket op af den med Dynd opfyldte Brønd, hvori Krigsoversterne i Jerusalem havde ladet ham kaste, og frelste ham derved fra Hungersdøden, (Jer. 38, 7 ff.; sml. Jeremias's profetiske Ord til Ebed-Melech, hvori der forjettes denne, at han ikke skal omkomme ved Jerusalems Erobring, fordi han havde forladt sig paa Herren, Jer. 39, 15-17). Foruden Baruch, Ahikam og Ebed-Melech kunne som Venner af Jeremias (eller som Jeremianere, om man vil kalde dem saa) vel endnu ogsaa nævnes Gedalja, Ahikams Søn, som Nebukadnezar gjorde til Opsynsmand eller Landshøvding over den Skare af fattige Jøder, som han lod tilbage i Landet - han blev snart slaet ihjel af Fanatikeren Ismael (Jer. 39, 14 og 40-41, 3 og 2 Kgb. 25, 22-25) -, fremdeles Rechabiterne, hvem Jeremias forjetter Herrens naadige Varetægt og Velsignelse, fordi de havde overholdt de Befalinger, som deres Stamfader Jonadab, Rechabs Søn, havde givet dem, hvorved de havde dybt beskjemmet Judas og Jerusalems Indbyggere, som ikke havde overholdt sin himmelske Faders, Herrens, Befalinger (Jer. 35), endelig Prestesønnen Ezechiel, som blev bortført med Jechonja til Babylon og her fem Aar efter denne Bortførelse kaldet til Profet. - Sml. ogsaa endnu Jer. 26, 16 ff.
6. Jer. 6, 11. Ordene Udøs. o. s. v. ere en Opfordring af Herren.
7. Sml. med disse Ord Apostelen Paulus's Ord i 2 Cor. 11, 4 og 19 f.
8. Han indeslutter herved sig selv i det, idet han ikke alene beder i sit, men ogsaa i dets Navn.
9. Nøden bestod i en overvættes stor og langvarig Tørke.
10. Den ved Tørken fremkaldte
11. Profeten sigter i 12,4 til den store Tørke, som han har skildret i 14, 2-6 og til andre Ulykkestilfælde af lignende Art.
12. D. e. i den skønne Skov paa Jordans Bredder, hvor Løver have Tilhold (49, 19; 50, 44; Sach 11, 3).

13. Jer. 12, 5 minder for en Del om Ap. Gj. 9, 16: "jeg vil vise ham, hvor meget det bør ham at lide for mit Navns Skyld.
14. D. e. som en Bæk, hvoraf Vandreren haaber at kunne slukke sin Tørst, men som han, naar han kommer til den, finder udtørret ved Sommerens Hede, saa han maa forsmægte (Job 6, 15 fg.).
15. Herrens Ord i 15, 11 have i Grundtexten Formen af en Ed.
16. Hvorledes Herren opfyldte sit Løfte, viser Jer. 21, 2.
17. C. 17, 19-27, Formaningen til Sabbatens Høitideligholdelse, danner et Slags Anhang til Talen i C. 11 -17.
18. Denne Mishandling gjorde et saa meget dybere Indtryk paa ham, som den var den første, han erfarede.
19. Vi har vel fornemmelig at tænke paa Angivelse for Kong Jojakim, i hvis første Aar Talen i C. 18-20 falder, og som var en mistænksom Tyran. Han lod Profeten Uria, Semajas Søn fra Kiriath-Jeraim, der lig Jeremias havde forkyndt Jerusalems ødelæggelse og den jødiske Stats Undergang, hente fra Ægypten, hvorhen han var flygtet, for Kongen og henrette (Jer. 26, 20-23). Jeremias vilde i Joakims femte Aar have erfaret den samme Skjæbne, hvis ikke Herren havde holdt sin Haand over ham (Jer. 36, 26).
20. Dette var en Følge af det nye Opsving, som Profetens Virksomhed tog i hint epochedannede Aar (Jer. 25).
21. De Ugudelige. Jeremias tænker dog særlig paa sine ugudelige Forfølgere i Anathoth.
22. I Jer. 15, 15 betegner han de Forhaanelser, han havde at bære, som saadanne, han bar for Herrens Skyld ("vid, at jeg bærer Forhaanelse for din Skyld")
23. I disse Ord sigter Jeremias vel ikke til sine Bønner for Folket, i hvilke ogsaa de vare indesluttede, forsaavidt som de hørte med til det, men til særlige Bønner for dem. For denne Opsættelse taler Ordlyden.
24. Ved at bagvaske og anklage ham hos Kongen og Folket.
25. Heraf følger, at vi slet ikke have Lov til at efterligne Jeremias's Bøn.

Kap. 6 Kap. 8